MEMORIAL

DE LA CORONACIÓ DE LA MARE DÉV DE LA SALVT

SABADELL · XIX · OCTVBRE · MCMXLVII

INSTITUTO AMATLLER
DE ARTE HISPANICO

MEMORIAL DE LA CORONACIÓ DE LA
MARE DE DÉU DE LA SALUT

AMB LLICÈNCIA ECLESIÀSTICA

MEMORIAL DE LA CORONACIÓ DE LA MARE DE DÉU DE LA SALUT

1697 - 1947

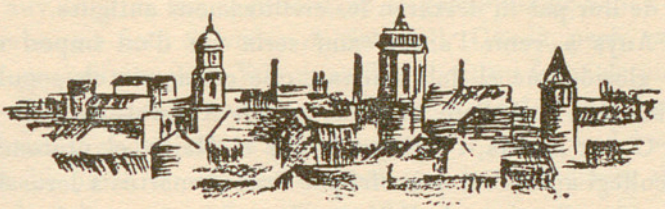
SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DE LA SALUT

SABADELL

En totes les viles que grans fossen que Déu nos havia donades a guanyar de sarraïns, havíem edificada església de Nostra Dona Santa Maria, car volguérem honrar lo nom de la Mare de Déu que hi fos ella honrada per tots temps... Ab nostres creus e ab imatge de Nostra Dona Santa Maria, moguérem de l'albergada on nos estàvem en la host, e a peu vinguérem e entràrem per la vila fins a l'església que havíem edificada de Nostra Dona Santa Maria. Quan vegérem l'altar e ens acostàrem a ell nos prengué tan gran devoció de la gràcia e de la misericòrdia que Déu nos havia feta per precs de la sua beneïda Mare, que... e nos abraçats ab l'altar ploràrem tan fort i tant de cor que per anadura d'una gran milla no ens poguérem partir d'aquell plorar ni de l'altar. Férem cantar Veni Creator Spiritus, *e després la missa* Salve, sancta parens. *Acò fet entràrem en l'alcàsser a albergar ab gran alegria.*

CRÒNICA DEL REI EN JAUME PRIMER. CCCCL.

ELS ORÍGENS DE LA SALUT

L'Arragona de la Via romana

La Coronació canònica de la dolça Mare de Déu de la Salut, el dia 19 d'octubre de l'any 1947, és el cim de la llarga, esplèndida i sentida devoció de Sabadell a la Verge Santíssima sota l'advocació de Font de Salut, en la serra de Sant Iscle, des de mitjans del segle XVII.* Aquest lloc de culte marià tingué precedents molt més antics, puix que en la mateixa capella on començà la veneració de la Imatge de la Mare de Déu de la Font de la Salut, ja es veneraven els sants germans màrtirs Iscle i Victòria des de començaments del segle XIV.

Pel terme de la nostra serra passava l'antic camí imperial de la llarga Via de Roma a Gades (Cádiz), com consta en els itineraris llatins. Aquests itineraris tenen consignada aquí una

* Gairebé totes les dates precioses dels fets i de les coses que consignem en aquesta relació històrica de la devoció de la Mare de Déu de la Font de la Salut, són tretes de la «Monografia del Santuari de la Salut» que prepara el Rvnd. Dr. Ernest Mateu, Capellà del Santuari i Arxiver de la Ciutat.

estació romana – Arragona – que les excavacions iniciades l'any 1912 han fet conèixer, trobant-s'hi valuosos testimonis que de llur pas hi deixaren les civilitzacions antigues.

Anys a venir l'antic camí seria via d'un imperi molt més gloriós que el dels romans, que enllaçaria els sepulcres gloriosos de Sant Pere, el Príncep dels Apòstols de Jesucrist, a la Ciutat Eterna, i de Sant Jaume el Major, el protomàrtir del collegi apostòlic, qui sofrí per Crist el martiri a Jerusalem, l'any 42, a Santiago de Compostela.

L'ermita de Sant Iscle, assenyala el bressol de Sabadell

El poblat romà de vora la Via imperial, sobrevivia en l'Edat Mitjana, tenint la seva expressió en la parròquia de Sant Feliu d'Arrahona. La capella antiga de Sant Iscle fou edificada precisament sobre paviments i parets de construccions romanes descoberts l'any 1934. Gairebé es pot definir l'inici del culte als dos germans màrtirs cordovesos dalt de la serra de la Salut. La primera vegada que se'n té esment és l'any 1323. D'aquesta data cap ençà es parla de «la serra de Sant Iscle», en comptes de parlar només de «la serra», com es feia abans. Com sabem de cert que l'any 1300 encara es deia purament la Serra, conclou En Miquel Carreras que és lícit afirmar que l'ermita va ésser bastida entre el 1300 i el 1323.

La vida cristiana del poblat tenia la seva llar espiritual en l'antiga parròquia de Sant Feliu d'Arrahona. A l'altre cantó del riu hi havia el poblat de Sabadell, i quan aquí es despertà

l'enginy i l'afany industrial, l'antiga Arrahona cristiana s'hi desplaçà, creixent en el pla el nou poble, l'urbs i el temple. En l'any 1372 es féu el trasllat de la parròquia de Sant Feliu d'Arrahona a Sant Salvador de Sabadell. Quedà, però, en la serra progenitora de la Vila nova floreixent un fogar de pietat i de vida espiritual en la venerada ermita dels Sants Iscle i Victòria. L'ermita anava prenent nom, i a principis del segle xv ja hi havia un ermità o donat que la custodiava; durà l'estada dels ermitans fins a l'any 1851.

Sol passar que allò que hom ha vist i estimat d'infant, té una força poderosa d'atracció i d'orientació de gran. Sabadell posat en el pla, sent en el segle xv l'atracció de la seva ermita i de la serra d'on procedeixen ell i l'escalf i la pràctica primers de la fe. El Consell de la Vila té cura de l'ermitatge i de la conservació de l'edifici, i en l'any 1455 pren en establiment diverses terres donades a l'ermita per a conreu. Aquesta tendència de Sabadell cap al seu bressol ha perdurat en el decurs dels segles, i encara l'hi tenen els fills de la ciutat feta ja gran i poderosa.

L'ermita, «morberia» dels malalts, primera pedra de la Salut

En el segle xvi, que tantes guerres i pestes commovien els pobles, també arribà a Sabadell, malgrat les precaucions, el contagi del còlera. Això fou en 1560 i 1589. En el contagi de l'any 1560, l'ermita va servir com a «morberia», és a dir, lloc d'observació i quarentena dels pressumptes atacats del mal, els

quals foren forçosament separats de la llar i del conviure de la Vila pel Consell de la mateixa.

Aquella originària i primitiva veneració cristiana dels sabadellencs als Sants màrtirs dalt de l'ermita, i les providencials calamitats públiques que els feren girar la vista a aquell lloc sant per a preservar la sanitat de la vila i per a la salut dels malalts, són les pedres centenàries dels fonaments del nostre Santuari de la Salut i de la devoció mariana de la ciutat. Les coses del Senyor solen tenir preparació llarga i provada que ens les fan entendre més i estimar justament, concedint-nos a l'ensems l'avinentesa de mereixements que després ens mouen a amor més gran al do de Déu i a l'obra nostra de cooperació i d'assoliment.

Continuava el culte de Sabadell dalt de l'ermita heretada dels avis, amb anades i vingudes particulars i familiars, i amb processó anyal de la Vila, que veiem esmentada des del 1578; el dia 17 de novembre, festa dels dos germans màrtirs.

A principis del segle XVII, els Consellers de la Vila començaren l'ampliació i millorament de l'edifici i de l'alberg de l'ermita i de la casa de l'ermità; es fa el clos de la muralla per a l'hort del costat de l'ermita, l'aprofitament de l'aigua de les teulades cap a una cisterna; i també es fa un pou dintre del clos del pati de la casa, que encara existeix avui. Aquest pou donava poca aigua, la qual tampoc era molt potable; aquestes circumstàncies afavoreixen la veracitat de l'antiga tradició de les anades i vingudes dels ermitans cap a la font de la riera de Canyomeres, anant a buscar aigua bona per a ells i per als devots que pujaven a l'ermita.

Encara no havien passat cent anys i tornà a presentar-se la pesta en el nostre principat. Aquesta vegada, malgrat totes les precaucions que es prengueren per a evitar el contagi a la Vila, Sabadell en fou víctima. Aquesta pesta de l'any 1651 al 1652 ha estat la més forta i més calamitosa que ha sofert. Durà un any. L'ermita de Sant Iscle, almenys en 1652, altre cop serveix de «morberia» per a l'observació dels sospitosos de mal i d'isolament dels atacats. Aquesta vegada – diu Mossèn Vilarrubias – «tant increment prengué la malaltia, que es féu impossible encabir més malalts a l'ermita. Es tiraren a terra els embans, i fins la sagristia s'havia utilitzat per a sala de morberia». Altres que no hi cabien restaren a casa seva, i els pobres a l'Hospital. Moriren alguns centenars d'empestats; i els qui moriren a l'ermita foren enterrats al lloc de darrera l'absis de la capella, destinat a cementiri.

S'acabà l'epidèmia. Altres pestes de la segona meitat del mateix segle rodejaren la Vila, sense que penetressin a les seves cases. L'ermita resta a la serra, solitària i bastant desfeta; però, la pietat dels sabadellencs envers els seus difunts i la devoció als Sants màrtirs fa que no oblidin, en els nous perills i necessitats, aquell camí dels avis.

És trobada la Font veritable de la Salut

Al cap de més de tres-cents anys de culte al Senyor en l'ermita dels Sants Iscle i Victòria; després de tanta confiança dels nostres passats en la intercessió dels germans màrtirs per

a la salut dels malalts i per a la protecció de la Vila en els perills i guerres; santificat aquell lloc per les virtuts dels sants barons anacoretes que vetllaven la custòdia de l'ermita, ocupats en l'oració i en el treball manual, i atenent caritativament els devots que hi pujaven, i que portaven la presència de l'ermita en els oficis i processons de la Parròquia de Sant Feliu, vestits d'espardenya i sac o hàbit d'ermità; quan el Senyor jutjà que la preparació s'havia complert, manifestà un dia als devots sabadellencs quina era la Font de totes les gràcies que allí se'ls donaven, i trobaren ells la que era la veritable Font de la Salut que allí es rebia. Diu la tradició que fou un bell dia que anant l'ermità a buscar aigua, com de costum, a la font que vessa a la riera de Canyomeres, i omplint el càntir, descobreix entre la brosta de la margenada una imatge petiteta de la Verge Maria amb l'Infant Jesús als braços, allà solitària i abandonada, esperant d'ésser trobada. ¿Quin any, quin dia foren els venturosos de la troballa? ¿Quin en fou l'ermità? La tradició no ho aclareix.

Fou la tradició religiosa dels segles, la devoció de tot un poble, aquells segles de penitència i d'oració al Cel i als sants màrtirs dels ermitans, de les famílies i de tota la Vila per a la salut dels malalts els qui reberen la distinció amorosa del Cel, els qui descobriren i trobaren per designi de la mateixa Mare de Déu, la que és «Fons Salutis» i «Salus Infirmorum», la veritable Font de Salut, la Salut dels malalts, la Font de totes les misericòrdies i de totes les gràcies medicinals i saludables. A l'escala actual de pujar al Cambril hi ha el vitrall preciós que representa la invenció de la Imatge.

Des de molts segles, la Vila tenia i complia el costum d'anar en processó de peregrinació a Santa Maria de Montserrat, de Montcada i de Sant Pau de Riusech, i a Sant Nicolau; havia bastit una capella en un dels portals, a honor de la Mare de Déu de Gràcia; i l'any de la pesta del 1652 es féu un altar nou a la parròquia i un retaule de la Puríssima Concepció, en acció de gràcies d'haver estat lliurada, a la fi, de la dolorosa epidèmia. L'hora era arribada, i es complí el designi de la Mare de Déu d'ésser venerada sota el títol incomparable de la Salut, com a especial Patrona i Protectora de la vila i de la ciutat de Sabadell.

L'ermita de la Mare de Déu de la Font de la Salut

Referint el memorable ús sanitari d'aquells indrets del terme, i la font que rajava no lluny d'aquí i que refeia els malalts bon punt fou trobada la Imatge, el poble va anomenar la Santa Imatge «Mare de Déu de la Font de la Salut».

Començà de rebre la devoció filial i confiada dels seus fills de Sabadell, essent collocada la petita Imatge, segons sembla, en l'urna de la paret del presbiteri de l'ermita, al cantó de l'Epístola, puix que l'altar és petit i de moment encara hi ha el retaule de Sant Iscle i Santa Victòria, els quals cedeixen, després, el centre de l'altar a la Reina dels Màrtirs i de tots els Sants. Allà quedà, anys i anys, escoltant la pregària dels devots que a ella acuden de la Vila i de la comarca, i de terres més llunyanes, arribant aquí assedegats de salut i de vida i de tot

ajut. Ella té per a tots misericòrdia i gràcia ben abundosa; des d'allà, lloc de malalts antany, sempre s'ha mostrat remeiera de les malalties, divina Infermera de les ànimes i dels cossos malaltissos, Font perenne i abundosa de la Salut.

L'antiga capelleta dedicada a Sant Iscle i Santa Victòria, coneguda des del segle XIV pel nom d'ermita de Sant Iscle, a les darreries del segle XVII apar per primera vegada anomenada ermita de la Mare de Déu de la Font de la Salut.

D'aquella ermita de Sant Iscle, encara en queda part en el conjunt d'edificis de la Salut «No hi ha dubte, diu En Miquel Carreras, que aquella ermita de la Salut era la vella o sigui el menut edifici de planta rectangular i de petits carreus que hi ha part de tramuntana de l'hostatgeria de la Salut. Pel cantó de ponent venia a línia recta amb l'antiga casa de l'ermità, i no en el recó que la veiem avui, per l'afegiment que es féu a la casa a la segona meitat del segle XIX i que s'avança de cara a ponent. Tampoc hi havia la muralla que fa el cercat del pati interior de la casa».

Aquests murs i carreus tan venerables foren l'arca que anava recollint les penitències i les pregàries dels ermitans i dels sabadellencs, fins arribar a l'acompliment del designi de la Mare de Déu d'ésser invocada i venerada aquí amb molta pietat i confiança; i són el bressol de l'esplèndida devoció actual de la Mare de Déu de la Salut, que durant dos-cents anys rebé allà la veneració del nostre poble fins que es bastí el nou Santuari dalt mateix del puig.

«... la festa de Nostra Senyora
de la Salut de Sant Iscle sia
feta lo segon diumenge
de maig...»

En el llibre de «Determinacions de la Comunitat» de la parròquia de Sant Feliu, en una acta del dia 24 de gener del 1696, es llegeix que en aquells anys «havia crescut la devoció i número de Misses a l'Ermita de Sant Iscle, avui dita la Mare de Déu de la font de la Salut». I pel llibre dit, sabem que en el mateix any 1696 es començà a celebrar l'aplec a l'ermita, el segon diumenge de maig, amb molta festa i concurs de gent. Aqueix primer Aplec de la Salut de l'any 1696 tan concorregut, i la devoció cada dia més floreixent dels sabadellencs a la Mare de Déu de la Font de la Salut, com també els moltíssims favors i les gràcies cada dia més abundoses que d'ella rebien, i el gran nombre de pelegrins que hi venien d'arreu, en especial de la marina, mogueren els Consellers de la Vila, intèrprets del sentit i de la voluntat de tothom, a prendre la resolució més transcendental en la història del Santuari i a favor de la pietat mariana de Sabadell. La festa de la Salut, que feia anys es celebrava en una altra data – coincidiria ben segur amb la processó del 17 de novembre – fou elegit i resolt que en endavant es fes sempre el segon diumenge de maig; i aquell mateix any ja es complí, que fou el dia 9 de maig del 1697. El llibre de «Resolucions del Consell», diu: «Dia 31 de març 1697. Convocat Consell General... Item fonch elegit que la festa de nostra senyora de la Salut de Sant Iscle sia feta lo segon diumenge de

maig. I la processó sia feta dit dia.» Fou la proclamació popular de la Mare de Déu de la Salut per Patrona de Sabadell. Es féu la festa amb gran solemnitat. S'hi anà en processó solemne des de l'església parroquial; hi assistiren tots els prohoms de la Vila, sota presidència del Procurador Reial, el Conseller en Cap, Consellers de la Vila, Consell general, Rector i preveres, Creu de plata que portaria l'ermità amb un ram de llorer al peu, i tots els sabadellencs. En el Santuari es digué una Missa solemne cantada, a més de les moltes misses resades que s'hi celebraven; a la tarda tornaren en processó a la Vila. A dalt de la serra aquell any s'afegí una nova i rica anella a la tradició ciutadana, enjoiant el nostre patrimoni espiritual. Aquell dia començà el culte públic de Sabadell a la Mare de Déu de la Font de la Salut.

La salut de miracle

Fent i refent el vell camí de Sant Iscle, Sabadell acudia a l'ermita, ara més estimada pel joiell que guardava i per les gràcies que la Verge Maria hi repartia. Moltes foren les avinenteses que experimentà ben clarament la protecció maternal de la Mare de Déu de la Salut, la seva Patrona. Noves pestes de còlera, verola i tifus colpiren el poble i l'amenaçaren amb molta gravetat. L'epidèmia del còlera va flagellar la població des del 20 d'agost fins al 24 de setembre del 1854. Amb aquest motiu la Santa Imatge fou duta a Sabadell per primera vegada el dia 29 d'agost d'aquell any. En l'església parroquial de Sant Feliu es feren actes molt devots fins que Sabadell restà lliurada del

flagell. La Imatge fou retornada al Santuari en solemne processó el dia 2 d'octubre, vessant l'alegria, l'entusiasme i la gratitud del cor de tots. Record d'aquest retorn solemne era el quadre pintat a l'oli que tants de nosaltres hem vist dintre el Santuari, a la paret lateral de llevant, representant la processó del poble pujant a l'Ermita, amb aquelles lletres negres al marge inferior, que deien: «Agradecidos los hijos de Sabadell dedican en el 2 de octubre de 1854 este retablo que recuerda a las generaciones venideras el milagro obrado por la Virgen de la Salud». Aquest retaule fou destruït, juntament amb el Santuari, l'any 1936. El vitrall de l'escala de baixar del Cambril ho recorda novament.

Aqueix flagell que tantes víctimes causà a la Vila, no atacà l'indret baix de la Rambla; i els seus veïns, en acció de gràcies, feren el vot de pujar cada any en romiatge a la Salut, un diumenge d'octubre. Aquests veïns, compresos ara en la demarcació de la parròquia de la Santíssima Trinitat, compleixen cada any el vot dels seus avis amb fidelitat i pietat, pujant al Santuari de la Mare de Déu de la Salut, celebrant-hi el mateix senyor Rector una Missa solemne.

Altra vegada, l'any 1878, la ciutat va sofrir les febres infeccioses del tifus i de la verola. Els veïns del carrer de la Soledat, prometeren a la Verge pujar cada any a la Salut el dia de Sant Pere, si els en lliurava, com també si guaria l'únic malalt infecciós que hi tenien, que era una dona coneguda popularment per *la Rossa,* qui vivia a la casa número 59, i havia agafat la verola. Així fou; i celebraren amb molt fervor la Missa d'acció de gràcies a la Mare de Déu de la Salut. Des de llavors han complert cada any el vot veïnal. Quan la segona República

suprimí les festes entresetmanals – 1932 –, compliren la promesa el darrer diumenge de juny; i així continuen fent-ho.

Pel novembre de l'any 1901 hi hagué a Sabadell alguns atacats de verola. En la barriada del carrer de la Riereta, en el terme de la Creu Alta, hi hagué una víctima. Els veïns acudiren a la Mare de Déu de la Salut i li prometeren que si no es moria ningú més, anirien al Santuari cada any, un diumenge de novembre. La Verge els escoltà, i ho compliren fins a l'any 1936. Aquest any passat han reprès la pietosa tradició, pujant a la Salut el dia 14 de desembre.

Amenaçada la ciutat altra vegada de còlera pel setembre del 1911, el dia 6 d'aquest mes es baixà la Imatge de la Mare de Déu de la Salut a l'església arxiprestal de Sant Feliu, on es feren novenes i pregàries durant molts dies, i el mal no entrà a Sabadell. La Santa Imatge fou retornada en processó al Santuari el diumenge 22 d'octubre. Aquest fou el tercer trasllat de la Imatge a la ciutat. L'any passat, amb motiu de les festes centenàries, ha estat portada per quarta vegada a la parròquia de Sant Feliu, essent solemnement honorada amb una Novena que començà el dissabte dia 3 de maig i finí el segon diumenge, dia 11, amb una solemne processó presidida pel nostre senyor Bisbe, qui la retornà al Santuari i acabant-se les festes amb la Coronació, el dia 19 d'octubre.

Santuari nou!

A la segona meitat del segle XIX, l'antiga ermita amenaçava ruïna i calia adobar-la. La revolució del mes de setembre de

l'any 1868 va paralitzar les activitats d'una Comissió, nomenada el mes de gener d'aquell mateix any, que havia de portar a cap la restauració. L'ermita restà mig abandonada. En 1872 l'Ajuntament proposa derruir-la i edificar un temple de nova planta, més gran per als devots cada dia en augment, i també més digne de la Patrona i Protectora de la ciutat i Reina del Cel. Els trontolls polítics i administratius que produïren l'advenimment de la república – 1873 – i la guerra civil i les seves conseqüències – 1874 –, destorbaren les obres de la Salut. Fou el dia 29 de juny de l'any 1876 que es posà la primera pedra en els fonaments de l'absis del cantó de ponent. El Santuari nou s'havia de bastir en el cim més alt de la serra. El temple creix ufanós enlaire. Acabat de bastir i començant-lo de decorar i de pintar, en una nit de les darreries del mes de gener de l'any 1879, va ensorrar-se. Aquest contratemps no va desanimar els sabadellencs: l'Ajuntament i els fidels cooperen, sosté el fervor i l'entusiasme de tothom el gran rector Mossèn Segimon Boix, i s'alça el nou temple que, en part, és el present.

El nou Santuari de la Mare de Déu de la Salut s'inaugurà el dia 23 d'abril del 1882. El dia abans fou duta la Imatge a la parròquia de Sant Feliu – que fou el seu segon trasllat a la ciutat –, on es celebraren solemnes cultes i, l'endemà, a les vuit del matí, es féu la processó que ha estat de les més importants que es recorden, malgrat la pluja menuda d'aquella matinada. Es celebra Missa solemne en el nou Santuari, i hi predica un gran sermó el Rvnd. P. Francesc Sallarès de l'Escola Pia. A la tarda, després del Rosari cantat, es retornà a la ciutat en processó, com a l'anada, portant la Vera Creu sota tàlem.

La Imatge, que no era la primitiva, sinó moderna i de poc mèrit artístic, aviat fou substituïda per la bella i preada d'En Vallmitjana, que l'incendi sacríleg del 1936 ens arrabassà.

L'entusiasme del nou Santuari féu que quedés abandonada la històrica i antiga ermita de Sant Iscle i Santa Victòria. El dia 5 de maig del 1896, el Municipi acordà ensorrar-ne les voltes, les quals amenaçaven ruïna, i s'esvaí la seva característica de capella.

El Dilluns de l'Aplec

En la construcció del Santuari nou, el Dr. Feliu Sardà i Salvany hi tingué part molt valuosa. Era membre de la Junta constructora, i té la seva signatura en el pergamí de la primera pedra. També tingué part principalíssima en la restauració religiosa de la pietat mariana del Santuari, que també la necessitava. L'humil monument al Dr. Sardà, que l'any passat es bastí dalt de la Salut, realitzat per l'escultor sabadellenc Camil Fàbregas, vol ésser un modest homenatge a aquesta obra seva.

La festa més important de la Mare de Déu de la Salut es celebrava el segon diumenge de maig i acudien al Santuari no solament els de Sabadell, sinó principalment els forasters i pobles de la comarca, que acabaren per fer-la com a festa pròpia. Els antics anomenaren, amb tota justesa i propietat, aquesta festa *l'Aplec de la Salut.* Degut a la vinguda de tants forasters en aquesta diada, els sabadellencs instituïren per a ells, cap allà l'any 1846, la festa de l'endemà, *el Dilluns de*

l'Aplec, que des de llavors ha restat la diada de la pietat sabadellenca a la nostra Santa Patrona.

El mal temps d'aquells anys de trasbalsos polítics i l'estat ruïnós de l'ermita, anaren canviant la fesomia de la diada, perdent gairebé tot el sentit religiós, per no restar-ne sinó festeigs profans. Per a remeiar-ho, el Dr. Sardà, amb la Joventut Catòlica de l'Acadèmia, el mateix any de la inauguració del Santuari nou, instaura la festa religiosa del Dilluns de l'Aplec, amb una Missa matinal; amb ell pugen a peu al Santuari, a les sis del matí, un gran estol de fidels, i combreguen a la Salut la major part. L'any vinent i a la mateixa hora, tornen a la Salut més de vuit-centes persones, combregant-hi unes trescentes, i més de quatre-centes l'any següent.

Aquest costum ha quedat establert, i cada any en aquest Dilluns, abans de la Missa solemne i oficial, es celebra una Missa cantada per a les necessitats de la població. La celebra el Consiliari de l'Acadèmia Catòlica, i sempre és molt fervorosa per part de tothom, i amb decòrum i exemplaritat litúrgica. Mentre el Doctor Sardà visqué, ell feia uns breus fervorins com a preparació de la Comunió, fervorins que resten en el record dels vells com a model de bella pietat eucarística.

A la «Revista Popular» dels anys 1882, 1883 i 1884 consta l'historial d'aquesta restauració piadosa del Dilluns de l'Aplec, que ha romàs vivent com el Vot de l'Acadèmia a la Santa Patrona. Heus ací explicat l'origen: «La Juventud Católica de Sabadell, deseosa de volver por las antiguas costumbres piadosas de su patria, que celebró uno de estos días su famosa fiesta patronal de la Virgen de la Salud, organizó una función

a modo de romería al Santuario de dicha Patrona de Sabadell, haciendo para ella un llamamiento a todos sus compatricios. No fué desoída la voz de aquellos entusiastas jóvenes. A la madrugada del lunes gran número de fieles de todas condiciones, y entre ellos muchas señoras, se dirigían a pie a la colina o sierra en que se levanta el Santuario de la Salud. Allí oyeron Misa, que celebró su Director, con sermón en ella y Comunión, que recibió fervorosamente gran parte de la piadosa concurrencia».

Al cap de tres anys, joiós de l'eficàcia aconseguida, així mostra aquest fet com exemple: «Perseverante la Juventud Católica de Sabadell en el firme propósito de restituir a la fiesta del «Aplec de la Salut» de aquella Ciudad su carácter esencialmente religioso, convocó otra vez a sus convecinos devotos a una Misa y Comunión en dicho Santuario el lunes, segundo día de la fiesta, ya que el primero lo llenan todo los forasteros. A las seis de la mañana se celebró dicha Misa por el Consiliario Rdo. Dr. Félix Sardá y Salvany. Parece imposible, pero es cierto, que unas ochocientas personas asistieron en hora tan temprana a dicha Misa y comulgaron más de cuatrocientas, gran parte hombres.

»Consolada puede estar la Juventud Católica del éxito de esta su propaganda que tal resultado da con sólo tres años de practicarse. Esto prueba cuán fácil fuera devolver su carácter piadoso a la mayor parte de nuestras fiestas patronales que hoy lo han perdido porque los católicos las hemos dejado casi únicamente en poder de los mundanos. Basta que un grupo decidido y fervoroso inicie en esto una reacción para que la

siga una buena parte del pueblo, que muchas veces sólo espera quien le acaudille. Esta es la misión de la Juventud Católica en nuestras poblaciones y así lo entiende la de Sabadell.»

Regiment del Santuari

De la propietat i administració de l'edifici i dels béns temporals de la Salut n'ha tingut cura la vila i la ciutat de Sabadell. L'Ajuntament nomena els ermitans, i també els administradors de la Mare de Déu de la Salut, des del 1699. La Comunitat de la parròquia de Sant Feliu tenia l'encàrrec de dir-hi Misses els diumenges i festes. L'any 1899 el Rector de Sant Feliu i el Municipi signen un conveni que reconeix el Patronat exercit per l'Ajuntament, des de temps immemorial, en el Santuari, i que *jure proprio nativo* continuarà exercint-lo, declarant-se i reconeixent-se també l'autoritat i jurisdicció del Rector de Sant Feliu en el culte i béns espirituals. Darrerament, l'any 1926, el Bisbe Miralles i l'Ajuntament estatueixen una Concòrdia que dóna a l'administració del Santuari un regiment definitiu, exemplar en la seva forma jurídica i fecundíssim en la promoció del culte a la Patrona de Sabadell; i que també reconeix i fixa el Dilluns de l'Aplec de la Salut com a diada tradicional i definitivament establerta de la pietat sabadellenca a la nostra Patrona, i com a dia de festa en la ciutat. Des d'aquesta data formen la Junta Administrativa el Batlle de la ciutat i l'Arxiprest de Sant Feliu, dos regidors, un prevere de la Comunitat de Sant Feliu, el Rector més antic de la ciutat,

un representant del Gremi de Fabricants, un representant de l'Acadèmia Catòlica i dos veïns.

L'esplendor de la Salut sorgeix de la cendra

Aquell nou Santuari de la Patrona de Sabadell va recollint la devoció dels ciutadans que hi van d'un a un i en famílies. Les festes de l'Aplec reviuen cada any entre esplendors de pietat litúrgica i de devoció popular i collectiva de la ciutat.

Recentment s'havia engrandit el Santuari amb un preciós Cambril, joia no vulgar de l'art cristià, bastit damunt la Sagristia edificada darrera dels contraforts de l'absis del temple; com també es bastiren els departaments laterals que cobreixen les parets dels contramurs exteriors del Santuari. Calia continuar l'obra de reconstrucció i embelliment en el presbiteri i a l'interior de la nau. Quan ja estava esbossat el projecte, els desgraciats i sacrílegs incendiaris que en el mes de juliol del 1936 tantes coses i tants llocs sagrats devastaren i destruïren de la nostra ciutat, també destrossaren el Santuari i la bella imatge d'En Vallmitjana i l'antiga del cambril.

Retornada que fou la normalitat de la vida ciutadana, l'any 1939, el temple de la Patrona de Sabadell fou el primer que es reconstruí, amb el tribut gustós i generosíssim dels bons ciutadans que sempre han tingut per a la Salut les mans i el cor ben oberts i plens de donació. L'any 1940 ja es pogué celebrar l'Aplec en l'interior del temple sorgit de la cendra, amb el seu altar egregi, sota baldaquí sumptuós i ennoblidor

i ornat amb el simbolisme més expressiu, i realitzat tot amb material ric i noble, com és l'alabastre, la pedra, el mosaic i el bronze en formes de policromia esplendorosa i bellesa harmònica al servei del culte diví. L'altar és el centre del culte collectiu dels fidels i de totes les arts realitzades. Han portat la direcció artística – intelligent, fina i educada – el capellà del Santuari, Rvnd. Dr. Ernest Mateu, l'arquitecte Francesc Folguera i el pintor sabadellenc mestre Antoni Vila i Arrufat. A la Salut de Sabadell és realitzada la perfecta estructuració de totes les valors espirituals i artístiques al servei de la finalitat cultual dels temples catòlics.

Després, foren refets de nou la Sagristia i el Cambril, que han estat executats i realitzats en formes bellíssimes i sumptuoses, plenes de noblesa i de religiositat. La nova Imatge dolcíssima de la Mare de Déu de la Salut torna a amorosir el cor dels fidels devots i omple ben dignament la plaça de la delicada escultura d'En Vallmitjana, malauradament perduda.

Seguí la decoració del presbiteri amb les pintures murals d'Antoni Vila i Arrufat, joiell de color, de línies i de plenitud artística religiosa, en l'expressió piadosíssima de la Mare de Déu, cim de la bellesa, de l'amor i de la santedat de les criatures. S'ha acabat també la collocació dels vitralls simbòlics amb temes lletànics i de la tradició i de la història de la Mare de Déu de la Font de la Salut.

El Santuari és visitat per devots fervorosos que acuden a la Font de la Salut, on troben remei als seus mals; i hi puja l'entès i el curiós de coses belles, i contemplen i admiren la visió d'un Temple ple de dignitat, riquesa, adoctrinament i

pietat, i una Imatge dolça, digna i piadosa; i en surten amb els sentits embellits i clarificats i amb l'ànima més devota i amorosida de l'aigua saludable que han begut a la Font clement, pia i dolça: la Verge Maria.

Mentre esperem les pintures que acabaran de decorar les parets laterals de la nau, també delim per la restauració i dignificació dels murs i carreus que resten encara de l'ermita primitiva, temple primer de la Imatge miraclera i bressol de la pietat mariana de Sabadell a la Mare de Déu de la Salut, llar tebiona que abrandà la pietat cada dia més floreixent, l'esplendor posterior i el decòrum i la dignitat del Santuari dels nostres dies.

Migdia d'un dia llarg de tres segles

El Santuari i la Santa Imatge han rebut del Sant Pare l'honorança més alta de l'Església amb el privilegi de la Coronació canònica. És la tradició de tot un poble, que ha anat acudint a Maria en temps de pau i en temps de guerra, en les necessitats i en l'exultança, la que ha merescut aquest honor tan gran. És la mateixa Verge Maria qui ens l'ha preparat, volent tenir un Santuari de predilecció per a vetllar més de prop damunt la nostra ciutat i atraure's l'amor i la veneració dels seus fills; ella ens l'ha fet gloriós amb la seva cura maternal i solÍcita que s'ha guanyat el nostre cor i la nostra confiança.

El dia 19 d'octubre del 1947 ha estat el migdia d'un dia molt llarg d'història i de tradició, que tingué l'alba naixent fa tres segles en la Serra de Sant Iscle, i des que despuntà ha

omplert de llum, d'escalfor i de puresa la serra, el pla de la ciutat i la comarca, ha donat consol a tots en vida i mort i ha llevat fruits de virtut i santedat en les ànimes. Ha estat el migdia d'una jornada esplendorosa que voldríem que no tingués ponentada ni capvespre en mig de la mutabilitat i fragilitat deles coses d'aquest món.

El camí del Cel pels sabadellencs passa per la Salut. Per això hem d'esperar, confiats en la intercessió de la Verge Maria, la plena lluïssor i la tebior sense fi de la companyia amorosa de la nostra Mare i Patrona i Protectora, la Mare de Déu de la Font de la Salut, en la visió beatífica del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant en l'eternitat gloriosa del Cel.

«Puix que hem gustat la mel de dir-vos Mare,
feu que en el Cel cantem vostres llaors.»

LES FESTES DE LA CORONACIÓ

I

El dia s'acosta: preparació exterior i interior

EL segon diumenge del mes de maig dia 11, a la tarda, la Santa Imatge que des del dia 3 estigué tota la novena en l'arxiprestal de Sant Feliu, és retornada al Santuari en processó solemne presidida pel nostre senyor Bisbe. Tot el dia plogué. A la tarda, acabades les Vespres Pontificals cantades en la Parròquia, sortí la processó plovent molt. Malgrat el mal temps, una gran gentada acompanyà la Sagrada Imatge de la Mare de Déu de la Salut. Quan aquesta anava a sortir del temple, parà de ploure, i amb l'alegria de tothom en els cants i en els cors, s'arribà feliçment al Santuari. Des de la porta principal de la Salut, l'Excm. senyor Bisbe digué unes paraules molt afectuoses a la gran gernació congregada a fora; i anuncià que ben aviat aniria a Roma i demanaria al Sant Pare el privilegi de la Coronació canònica de la Patrona de Sabadell. Així fou feta pública la iniciativa venturosa i començà a córrer de boca en boca la bona nova, encenent-se en el cor de la ciutat i de tots els devots de la Salut el flam de l'esperança.

A primers de juliol, al cap de pocs dies d'haver arribat de Roma, el senyor Bisbe ratificava la promesa d'aquell diumenge de maig, i digué que tindríem Coronació amb Breu pontifici del Sant Pare. S'anuncià el dia: tercer diumenge d'octubre, dia 19. Comencen d'arribar donatius per a la Corona i per a la seva festa. Mitjançant el portantveu de Sabadell i el noticiari de l'emissora local de ràdio, es va assabentant als sabadellencs dels preparatius de la festa i del seu sentit, dels actes de la diada i de les personalitats que hi assistiran. Tres setmanes abans apareix en els aparadors de les botigues de la ciutat el cartell anunciador de les festes, amb una bella reproducció de la Imatge de la Mare de Déu de la Salut. El dia vuit del mateix mes d'octubre, al vespre, la Congregació Mariana tingué una Acadèmia Pública en la qual el qui escriu això, Mossèn Quirze Estop, parlà de «La Teologia i la Litúrgia de la Coronació de la Mare de Déu». Aquell vespre es pressentia el fervor i l'efusió de joia i de pietat que omplirien les festes de la Salut.

El dia s'acosta i es va preparant la gran festa. Mentre a la Salut treballaven els obrers, fadrins i mestres adreçant i aplanant camins, embellint els voltants del Santuari i bastint el lloc pontifical, els dits de l'orfebre perfilaven les filigranes i l'afinament de la Corona de plata, or i pedreria de la Reina del Cel, i l'encuny del joier feia dringar les medalles commemoratives de les festes centenàries; mentre les premses de l'impressor estampaven ràpidament els fulls del llibre de la «Doctrina compendiosa de Santa Maria, Reina», en la nostra parròquia Major, l'arxiprestal de Sant Feliu, es començava un solemne Triduum marià. L'Altar major era ple de llum i de flors; el

presidia una petita imatge, graciosa reproducció de la Mare de Déu de la Salut, sota un baldaquinet. Aqueixos tres dies, 16, 17 i 18 d'octubre, hi hagué, a les set del matí, una Missa solemne de Comunió, cantada per la Schola Cantorum i el poble, i a les set del vespre, Rosari, la Visita Espiritual amb cants de l'Orfeó de Sabadell i sermó predicat pel Rvnd. Dr. Ernest Mateu el primer vespre, i els RR. PP. Joaquim Seguí, Sch. P. i Manuel Vergés, S. I. els altres dos dies. El temple, matí i vespre estava ple de fidels, cantant i lloant amb tota la unció la nostra Reina i Mare. El Triduum prepara els camins íntims de la Reina en el rostre i en el cor dels sabadellencs; els fidels treuen del cambril les joies de les virtuts posant-les a punt per enjoiar-se i lluir-les com poques vegades a la vida, i els Àngels de la ciutat i de la nostra guarda anunciaven el goig de la Mare de Déu en el cel, amb tanta nobilitat coronada, i pregonaven i feien saber que el seu goig és igual a la corona.

II

Mentre el dia neix...

HA arribat el diumenge esperat. Molt abans que apuntés el dia, dalt de la Salut continuava l'agençament de l'Altar i dels volts del Santuari. És deliciós l'entusiasme i la cura de tothom a fer les coses ben fetes, i no es planyen esforços, ni peticions de consell o rectificacions i ajustament de detalls i del conjunt, si cal.

Està serè. Llueixen les estrelles. Són les sis del matí; les cinc, segons el sol. Al defora del Santuari hi ha calma i silenci, foscor. Pel cantó de llevant arriba la promesa de la llum. A dintre el temple tots els llums són encesos. Mossèn Ernest Mateu ha començat la Santa Missa pels fadrins i obrers que han treballat per a la Mare de Déu. L'oeixen tots; i a tots fa obrir els ulls del cos i de l'ànima la dolça Mare, Font de Salut, des del Cambril, i a tots il·lumina la fe de la Sagrada Eucaristia des de l'Altar.

Abans de clarejar, quan començaven a obrir-se les portes de la ciutat i la fressa dels devots despertava els carrers, a la Salut, a la serra, hi ha arribat més de jorn la claror de la Llum

del diumenge. Aquella missa primera d'obrers i fadrins ha començat la impetració d'un bon dia per a tothom.

Està serè. Encara hi ha estrelles. Són les sis del matí. Tot just es fa llostre, i la ciutat té un ritme desacostumat en aquelles hores. Pels carrers passa gent, de pressa i recollida, enraonant sense cridòria, amb gest festiu i joiós. Per carrers de lluny i de prop, tothom va a fer cap al mateix lloc. S'obren les portes de les cases i en elles entra porugament el raig de llum tènue de l'estrella de la matinada; i els estadants en surten portant pintada al rostre la lluïssor de la fe i de l'amor a la Verge Maria, la «Stella Matutina» que els encamina cap a la Vida i a la Salut. Ja ho diu la Sagrada Escriptura: «Qui em troba a mi, trobarà la vida, i del Senyor haurà la salvació». Els porta la fe i l'esperança i el goig amorós dels fills de Maria, i van cap a la parròquia de Sant Feliu per al Rosari de l'Aurora fent el camí de la Salut. El temple està abarrotat i la placeta també.

A dos quarts de set en punt, quan s'acabava la Missa dels obrers de la Salut, començaven els romeus de la ciutat el camí del Santuari. Les noies i les dones van davant. L'Antífona del Santuari, «Déu vos salve, dolça Mare», senyala l'itinerari d'aquella matinada. Carrer Baix de l'Església, Plaça Major, carrer de Manresa, Plaça de l'Àngel, carrer de la Salut... Eren tres quarts de set quan eixia de l'església la petita Imatge de la Mare de Déu, posada sota baldaquinet, en un tabernacle que porten les noies d'Acció Catòlica. Les segueixen els nois i els homes; va al davant la Schola Cantorum. Clouen la riuada dels romeus uns escolanets amb túnica blanca, sacerdots, regidors de l'Ajuntament i la Junta Administrativa del Santuari.

Antífones, himnes, càntics marians són l'expressió dels sentiments dels romeus mentre passen per la ciutat; llurs cants també inflamen la devoció i l'amor a la Mare de Déu. De bon matí es practica, ben espiritual, l'amor al pròxim, fent el camí de la Salut; cada veu demana i arbora una veu germana per a la glorificació de Maria; i cada veu fa sentir que va obrant-se la purificació dels afectes i de l'esperit. Quan la Imatge traspassa la via del tren, es comença a resar el Rosari, cantant el «Déu vos salve, dolça Mare» al final de cada dena. I cantant i resant ens acostàvem cap a la Salut, mentre el sol treia lluc i el dia creixia.

III

...també creixia en les ànimes

QUAN els darrers sortien del temple, ja era ben clar; però vingueren uns núvols prims i esclarissats que mig tapaven el cel, encara que semblava sense cap amenaça. L'adagi diu: «a sol ixent fugen les boires»; i, de fet, s'anaven fonent mentre el dia creixia i nosaltres caminàvem cap a la Salut.

«El primer misteri de goig és l'Encarnació del Fill de Déu en les puríssimes entranyes de la Verge Maria. En reverència d'aquest misteri tan gojós direm...»

Aquell dia de l'Encarnació, de l'Orient vingué l'alba més esplendorosa del món que havia preparat la promesa de Déu Nostre Senyor en el paradís terrenal. Les noves promeses als Patriarques, les profecies i els auguris messiànics acabaven el termini. Hi havia pau arreu de l'Imperi, però el món vivia entenebrit. Mes,

En sa cambreta humil
pregant està Maria,

Maria està pregant
mentre el món dormia.
El sol a l'orient
per veure-la sortia.

La Verge de Natzaret tenia en el clavelliner de la seva cambreta un roseret que poncellar volia.

Quan Ella mira el cel,
de llum si en baixaria!

I mentre Maria prega i mira i el seu roseret beu la regor que dels ullets de la Verge venia, l'Àngel li ha parlat i l'Esperit Sant ses ales damunt d'ella estenia,

i amb la claror del Verb
la Verge resplendia.*

El dia es va aixecant, fent nosaltres el camí de la Salut. La fe i l'amor fan llum al nostre esperit, i no vacillen els passos en el camí de la devoció. «Déu vos salve, Maria...»

El dia creixia, les boires fugien, el cel s'asserenava, i el sol volia sortir. El paisatge del camí de la Salut s'anava despertant amb la llum creixent i amb la cantarella devota de les Avemaries. La verdor dels horts i de l'herba dels camps s'anava aclarint i avivant. Quin verd tan pur i encoratjador fou el d'aquella matinada, a la dreta i a l'esquerra de la

* Verdaguer. *La Rosa de Jericó.*

carretera, baixant cap al pont! Quina alegria que dóna l'esperança d'avui! S'ha acabat el primer misteri. «Déu vos salve, dolça Mare... en la vida sou l'Estrella lluminosa...»

«El segon misteri de goig és la Visitació de la Verge Santíssima a la seva cosina Santa Elisabet. En reverència...» El sol encara no havia sortit, i el rou de la nit havia deixat amorosides la terra i les plantes; aquestes feien l'olor, o millor, tenien la sentor fresquívola, un xic gerda, de matinada de tardor; molt més, encara, en arribar al pont. Des d'aquí La Mola apareix ja blavosament assolellada i Sant Llorenç vestit de setí, que amb tota la seva amplada clou les marjades del riu.

Passat el pont, els nois grans relleven les noies per a portar la Imatge. Hem acabat el segon misteri de dolor i ara hem de contemplar el de la testa divina coronada d'espines. Mentrestant, es va esbandint l'aire, la llum i el paisatge, i es van purificant la mirada i el pensament. La pujada ens fa girar l'esguard cap a la riba dels Eucaliptus i a la ciutat. Hi ha renascut el verd de les clapes de pins i el blau rogenc i terrós de la timba. Els romeus giren els ulls al camí, al cim, al paisatge, a la gentada. La major part pugen dejuns, amb el paquet de l'esmorzar; fan el camí dels romeus i, com ells, volen combregar a la Missa d'alba que es dirà en arribar al Santuari.

El cor s'anima amb la visió del Montserrat, quan som al darrer giravolt de passada la drecera, allà on els nostres avis, pujant a la Salut en romiatge, s'aturaven i cantaven la Salve de cara al Palau de la Moreneta. Montserrat és rosat del sol que ha nascut i que s'eleva per a il·luminar aquest diumenge de tardor.

«El primer misteri de glòria és la Resurrecció triomfant de Crist Senyor Nostre...» Amunt, amunt, amunt, i les denes del Rosari sembla que passen més de pressa ara que ja hem vist el Santuari. De fet, els del davant allarguen el pas i tothom camina lleuger. Als camps del camí dels tillers de la Salut hi toca, ras, el sol. «El quart misteri de glòria és la gloriosa Assumpció...» Amunt, que ja hi acabem d'arribar, i el sol de tardor va illuminant el rostre dels romeus per sobre el marge del camí.

Mentre els romeus arriben al Santuari, uns joves reparteixen la Visita Espiritual de la Salut, i s'afanya la gent anant a les parades on venen la medalla commemorativa de les festes centenàries, i que porta gravada la llegenda: «Fons Salutis. Sabadell. 1697 – 1947», i també el llibre de la «Doctrina compendiosa de Santa Maria, Reina». S'ho emporten com pa beneït!

El dia encara creix. El cel està ben serè. El sol es va alçant. Tothom somriu. Les ànimes pressenten el goig i la grandiositat de la diada; en les ànimes, el dia també creix. Entenem millor la dignitat gairebé infinita de la Mare de Déu, i sentim encara més clara la seva omnipotent intercessió i la misericòrdia immensa del seu cor de Mare nostra. ¡Quina serenor ens ha entrat fent camí des que ha apuntat el dia! Hi ha transparències de fe i d'amor en les ànimes. A sol ixent fugen les boires... Anem tots cap a l'Altar, que sota el cel blau i dins de la pineda, de cara al sol naixent, pel cantó del Santuari veurem com s'alça el Sol de les ànimes, sobre la muntanya de l'altar de Jesucrist.

El dia encara creix... també creixia en nosaltres.

Hem arribat cantant, pregant i lloant la Mare de Déu. La pietat i la devoció a la Verge Maria ens han portat pel bon camí: a Jesús, el Salvador. *Ad Jesum per Mariam...* És la drecera.

«Mare de Déu de la Salut pregueu per nosaltres: perquè siguem dignes de les promeses de Jesucrist, Senyor nostre!»

IV

El camí de la vida i de la Salut

La carretera que porta al Santuari de la Font de la Salut, fa baixada en el seu primer tros i, després, puja fins a la serra de Sant Iscle. El pont agafa les dues pendents: l'una cap a la ciutat de les llars i de les xemeneies, que quedava enrera; l'altra, la de la pregària i de l'esperança de la Salut, que feia revenir de la fredor matinal amb agradable tebior.

Camí de la Salut, que és el camí de la vida! És el camí familiar i estimat dels sabadellencs.

Camí de la Salut, que és el camí dels avis! És el camí de la tradició que puja i baixa i traspassa els segles.

Camí de la Salut, que és el camí dels sabadellencs! Camí que fa i refà tantes vegades la parella en prometatge; camí del jorn feliç de nuviances. És el camí que fa el necessitat i l'afligit per a implorar a la Font que té medecina per a tots els mals, i dóna la salut del cos i de l'ànima. És el camí que fa l'agraït que corre a fer accions de gràcies a la Mare de Déu per la seva protecció maternal. És el camí que fan els pares i l'ensenyen a llurs infants. És el camí que fa el jovent. És el camí que fa el

magistrat i que fa el ciutadà portant el foraster a la llar materna dolcíssima de totes les famílies cristianes de la ciutat. És el camí que fa la ciutat en les festes anyals de l'Aplec i altres diades, complint usatges, vots i costums heretats.

Camí de la Salut, que és el camí de la vida! Com el camí de la vida a la terra, té baixada i pujada, plans i costa, trossos drets i altres amb colzades. Camí de la vida, que és el camí de la Salut! Sabem que allà al capdamunt, al cim proper, hi ha la Mare de Déu, Muntanya de Virtut i Font de Salut: i la seva esperança ajuda a fer-lo.

Així talment apareixia en aquest dia memorable el camí del Santuari de la patrona de Sabadell. Eren uns quatre mil els seus fills que, cantant i resant, emplenaven més de la meitat de la seva llargada de banda a banda. Era tot un poble que caminava, uns baixant i altres pujant, cada cop més aprop de la Muntanya i de la Font, mentre el dia creixia, magnífic, i el resplendor puríssim de l'albada oferia a l'esguard piadós la bellesa creixent del paisatge de tardor que renaixia al prop i al lluny fins a les muntanyes. Era deliciós!

V

Migdia d'una Missa d'alba

A la Salut!

Ha arribat un poble fidel que ve de la ciutat, reconciliat amb el Senyor, amb l'ànima neta i amb els sentits clarificats per una matinada de llum dolça i d'airet amanyagador. La naturalesa i la gràcia s'abraçaven en els romeus.

Era un quart de nou. Es cantà la Missa de la Dominica XXI de Pentecostès, a fora, al cantó de llevant del temple, a l'aire lliure i sota els pins que destriaven els raigs del sol ixent. La celebrà el que escriu aquest Memorial de la diada. L'oració cantada d'aquell matí fou dolçament enardida, suau i lluminosa com poques vegades.

Els textos de la Missa dels Catecúmens deien clarament el que volien i necessitaven els cors. Fou l'homilia cantada.

La Missa d'aquesta dominica pot ésser ilustrada en un tríptic: al mig, el Jutge diví en la segona vinguda—Evangeli—; a una banda, el lluitador armat, en «el mal dia»—Epístola—; a l'altra, el Job pacient—Ofertori—. Tres ensenyaments ens dóna l'Església en aquest tríptic: la vida cristiana sota la llum

INSTITUTO AMATLLER
DE ARTE HISPANICO

del retorn del Senyor, tan misericordiós en el perdó; però, també, molt sever en els seus judicis, especialment en relació a l'exercici de l'amor al pròxim en el perdó, a la lluita per al bé en la temptació i a la perseverança en l'adversitat.

Si l'Introit ens presenta Crist, el Rei, com assegut en el tribunal, i totes les criatures congregades al seu entorn, ¡quina confiança ens donava cantat dalt de la Salut, en el Palau de la Reina! Apareixia serè i reposat, de text i ritme meditatius, com el paisatge tardorenc d'aquest matí. L'ànima fidel i humil que s'acosta al Santuari, i es dóna al Senyor, dient-li la seva lloança, l'entenia bé el cant d'entrada dirigit al Rei, Senyor de l'univers.

«A vostre poder, Senyor, és sotmesa tota cosa, i res no hi ha que pugui resistir la vostra voluntat; car Vós tot ho creàreu, els cels i la terra i les meravelles que són sota el cel». També, doncs, aquell bé de Déu de paisatge nostre que ens entrà pels ulls fent camí, i el sol ixent i els pins i les muntanyes i el cel blau que feien aquest matí de basílica de Santa Maria de la Salut, amb columnes rústegues de pins clapats de sol, i bastida, com les romanes, amb l'altar de cara a llevant. «Vós tot ho creàreu». «Vós sou el Senyor de l'univers», i de tots nosaltres.

Acabàvem d'arribar, i el salm, en to quart, retornava amb potència amorosa a la meditació del camí fet fins a la serra beneïda de Sant Iscle, fins a la Salut de Jesucrist que la Verge Maria ens ha donat de la seva Font abundosa. Cadenciosament, repetia: «Benaventurats els purs en llur camí, els qui caminen per la llei del Senyor».

El verd de la casulla i les copes dels pins que feien de

sostre, eren el color litúrgic d'aquella Missa i deien ben clar que avui veuríem l'acompliment de la llarga i benaurada esperança de la Coronació de la Mare de Déu.

Era potent el cant dels *Kyrie* i del *Gloria* de la «Orbis factor», tan polida i tan escaient per aquesta hora de diumenge. Tenia també la dolcesa d'un fruit madur d'Esperit Sant.

El cel i l'aire eren clars i purs a la mirada. Mes, Sant Pau ens alliçona i ens fa recordar dels «dominadors d'aquest món de tenebres» i «dels esperits del mal que hi han escampats per l'aire». Ens dóna les armes per a revestir-nos com soldats de Crist i batre'ns pels drets de l'esperit contra el maligne i resistir els seus trets i enganys. Amb quina justesa i pulcritud de pronunciació, de ritme i de to ens la digué el cantor! Les paraules de Sant Pau tenien l'accent, la finor i la subtilesa d'endinsament penetradora «del glavi de l'esperit, que és la paraula de Déu».

Érem dalt de la serra, bressol de la història de Sabadell, on fa cinc segles que hi puja el poble de generació en generació; i el Gradual ens fa pujar més amunt i més enllà de les muntanyes per a confessar Déu etern.

El sol s'anava aixecant i tocava els pins i els murs del Santuari amb clapes gracioses i tebiones, com a resplendors de llànties basilicals fantàstiques.

L'Evangeli acabava l'alliçonament de la Missa dels Catecúmens, preparant-nos al bes de pau per a la participació del Misteri de Fe. El sacerdot cantava pausadament el text sagrat; i la paràbola del servent dolent centrava els cors, i ens movia secretament al perdó de les ofenses, sempre petites, dels nostres

germans, davant la caritat i misericòrdia infinites del Pare celestial que ens perdona el deute immens dels pecats i de les ofenses. Quin silenci d'atenció, de reverència i de meditació a la paraula de Jesús, escoltada, seguida i resseguida per tothom en el seu Missalet! «Així també el meu Pare celestial farà a vosaltres, si no perdoneu de tot cor cadascun al seu germà.» I els cors es donarien una abraçada de germanor allà i més enllà de la Salut.

El cant del *Credo* enfortia l'esperit en la vocació de la Fe que enfonsa les muntanyes, omple les valls i fa planer el camí de la vida.

¿Recordeu l'Ofertori de Job? És el baró dreturer i sencer i de Déu temorós, colpit per Satanàs de greu malaltia; guarit, però, en premi de la seva paciència i confiança en Déu. ¿Recordeu l'Ofertori de Job, cantat als peus de Maria, Font de Salut, aquí en el Santuari de la pregària confiada en la greu malaltia, aquí estoig de favors i miracles de la Font celestial de la Salut? El Santuari té un llibre d'or amb pàgines secretes que brilla en el cel; però, les anades i vingudes dels devots que aquí acuden i s'agenollen, diuen prou bé que són glorioses, diuen prou bé que l'aigua d'aquesta Font és miraclera i saludable. ¿Qui no el coneix el Job de l'Ofertori d'aquesta Missa d'alba de la Salut?

I la Missa va endavant. A l'Altar hi ha el pa i el vi del sacrifici, amb quatre copons plens a punt de consagrar. «Amunt els cors. – Vers el Senyor els tenim». I amb els Àngels i els Arcàngels, Querubins i Serafins, que no paren tostemps la lloança a la Santíssima Trininat, a chor amb ells, cantàvem

dalt de la Salut de Sabadell: «Sant, Sant, Sant, Senyor Déu dels exèrcits. Els cels i la terra són plens de la vostra glòria. Hosanna en les altures! Beneït Aquell qui ve en el nom del Senyor. Hosanna en les altures!»

Si la Fe és la llum i la poesia de la vida, l'Esperança n'és el seu color i l'alegria, i la Caritat la unció, el ritme, el goig i el seu fruit més bo. Tot això fou aquella Missa; i encara molt més. Semblava que fóssim lluny de tot i, plegats, molt a prop de la felicitat benaurada. La basílica i l'Altar orientats a sol ixent, l'alenada tèbia que venia de dintre el Santuari assolellat, on la Mare intercedia, els ciris que no s'apagaven, la blancor càndida de la mensa, els fidels agermanats al seu volt com els grans d'un raïm, bé ens ajudà tot plegat a participar-ne amb netedat de consciència, amb fe viva i germanor cristiana. A les nostres ànimes, on es féu clar abans de trencar el dia, a la sortida de sol ja era Migdia. Quatre sacerdots donaren la Comunió del Pa dels Àngels, encarnat i sacrificat per a fer-se menjar dels vianants; molts no pogueren combregar en aquesta Missa perquè s'acabaren les formes consagrades. A les nou fou dita una altra Missa a dins el temple i altres tres sacerdots repartiren de nou el Pa dels fills de l'Església. Aquell matí es donaren més de dues mil sis-centes comunions en el Santuari de la Salut.

VI

Els pelegrins de la Reina

MENTRE s'anava acostant l'hora de començar la solemnitat, l'arribada de fidels de Sabadell i de tots els punts de la comarca, com també de Barcelona i altres ciutats veïnes, era constant i extraordinària. Feien bonic els camins i carreteres que van a la Salut, amb gent a peu, sense parar, amb centenars de vehicles de tota mena, en filera seguida: era el fervor marià que els guiava i portava a la Coronació de la Mare de Déu de la Salut.

La Mare de Déu arreu és la mateixa, perquè és única. Els diversos Santuaris de Maria són la seva misteriosa predilecció maternal que li fa estimar els fills de cada poble i comarca més que els altres; però, els que hi van de fora, no s'hi troben forasters. La Verge Maria és la Mare de Déu i Mare dels homes. Per això sempre és acollidor l'altar i el Santuari de la Salut.

Aquell matí pujaven, però, els camins de la Salut, pelegrins de la Reina. El Sant Pare ens feia la Coronació de la Patrona de Sabadell; i el poble entengué l'honorança més gran que fa l'Església a les imatges de la terra; i hi veié, també, la

coronació de la seva devoció, pietat i amor, puix l'honor de la Mare com a Reina, és l'honorança dels fills de la Reina, respectuosos, i amorosos i devots, ovelles i anyells oïren la veu del pastor, i heus-los aquí pelegrins del camí de la Salut, per a fer més gran i lluminosa la Corona.

Pares i fills, germans, avis i néts, pujaven cap a la Salut. Foren poques les famílies que no hi tingueren algú, perquè la Salut és l'amor més viu i sincer dels sabadellencs, és la llar que té més escalfor de la ciutat i que manté més bé el seu caliu, és la seva unitat espiritual més forta. A la Salut hi van els uns i els altres, tots els colors, matisos i condicions. I en aquest dia vénen a la Salut, pelegrins de la Reina, humils i gojosos.

Feliç el poble que té ben a la vora el seu Santuari de la Mare de Déu. No li manca consol, empara i benedicció a l'hora de les penes i de les alegries; no li falta salut, medicina i temperança en les malalties del cos i de l'esperit, en el vaivé de les temptacions, en la pobresa i en l'abundor.

Un quart d'hora abans de la solemnitat, arribava l'Ajuntament, presidit pel Batlle de la ciutat, senyor Josep M.ª Marcet i Coll. Arribaven, també, els senyors rectors i els prohoms de la ciutat i de poblacions veïnes, els senyors rectors i alcaldes de la comarca i senyors canonges de la Seu de Barcelona i altres sacerdots i religiosos de la ciutat i forasters. Uns minuts abans de les onze arribà el senyor Cardenal de Tarragona, el senyor Nunci de Sa Santedat i el senyor Bisbe de Barcelona, acompanyat del Vicari General; i, també, les primeres autoritats civils i militars de la regió i de la província, tots ells rebuts per l'Ajuntament de Sabadell en corporació, la Junta

del Santuari, la clerecia de la ciutat i els canonges de la Seu, en l'esplanada de davant de la porta principal del Santuari. Uns minuts més tard, arribà el Pare Abat de Montserrat.

Hi tenim bisbes i sacerdots, magistrats del poble i de l'Estat, directors i rectors de la vida social, presidents de la virtut, del treball i de la riquesa, pares de família i fillada nombrosa. De la família sabadellenca, de l'Església i de l'Estat, dels pobles i de la societat, de les virtuts, dels casals i de les fàbriques, n'és Reina la Mare de Déu.

Esplendien els camins i carreteres que van a la Salut, pujant-hi els pelegrins de la Reina, plens de sol i de serenor del matí d'aquell deliciós diumenge de tardor.

VII

En els atris del Palau

D'ACORD amb la restauració, ornat i la dotació cultual del nostre Santuari, la disposició externa del lloc de la Coronació de la Reina fou preparada amb magnificència, bon gust i exemplaritat.

El Santuari estava guarnit amb tapissos. A l'esplanada de ponent i ran del temple, hi havia una estrada alta i ampla, amb dues sèries de tres graons de banda a banda de la part del davant; al darrera, un tapís de vellut vermell molt ric, que feia com un absis majestuós, amb trons i seients distingits per als prelats. Tot estava ricament encatifat, i guarnit el volt amb plantes i fullatge. Ocupava una superfície de catorze metres de llargada per deu d'amplada.

Sobressortia un espaiós i artístic baldaquí, decorat molt graciosament amb franges de fullatge i flors en les columnes; una tela blanquíssima feia d'enteixinat de la cúpula, de la qual penjava al bell mig una creu de quatre braços recoberta de

ramatge. Al mig, hi havia l'Altar, de cara al poble, gran, amb bella credença, tovalles precioses i flors molt triades. L'Altar amidava tres metres d'amplada per un de profunditat, i el baldaquí vuit metres d'alçada. En fou autor l'arquitecte sabadellenc Josep Vila i Juanico.

Igualment, de cara al poble, hi havia la Imatge tan bella i venerada de la Mare de Déu de la Salut, posada com antipendi de l'Altar; però, separada, tot i quedar també sota el redós del baldaquí, es feia visible per la multitud, sense que destorbés la vista de la mensa de l'Altar. Un ram de flors esclatava al peu del seu pedestal; i, a la banda dreta, hi fou posada la Corona, sobre un coixinet de vellut vermell en una safata d'argent, en una tauleta, també amb ram de flors al peu.

Rodejant el presbiteri, hi havia un extens encatifat amb els bancs del temple distribuïts amb ordre, per a les autoritats i les representacions, amb un espai ben ample que els separava de l'Altar.

Per tal que els assistents poguessin seguir bé els actes litúrgics i participar-hi, s'havia muntat en el bosc i tota l'esplanada un servei d'altaveus potents i perfectes. L'emissora de la ràdio de Sabadell estava connectada a la Salut per a trametre el curs de la litúrgia d'aquest matí solemne.

Tant d'espai, tant bell estudi d'ordenament, tanta magnificència, tanta galanesa i pulcritud, diuen ben clar a tothom que a la Salut tindrem una gran festa.

VIII

La visió de la Salut

El conjunt i els detalls del recinte oficial litúrgic, eclesiàstic i civil era harmoniós, reverent i magnífic.

El paisatge que rodeja el Santuari, posava el marc immens a la cerimònia. Enllà del riu, la ciutat amb la seva edificació estesa i compacta, els campanars i les xemeneies; per tots cantons la varietat i la suavitat del Vallès; i, al fons, Montserrat, Sant Llorenç del Munt, el Puig de la Creu, el Farell, Montseny i muntanyes de cap a marina. És el paisatge real i viu que porta a dintre el sabadellenc i que, des de la infantesa, l'ha vist i resseguit amb afany contemplatiu. És el paisatge que els pares i els avis ens han fet estimar. És el paisatge que de prop i de lluny ha contribuït al modelatge del temperament dels fills i dels habitants de Sabadell. És la plana amb camps i vinyes, torrents i pujolets, canyars i clapes de pins. És la serralada ondulant que amagadament s'encaixa en diversos indrets, i comença i acaba pel cantó de cap de riu, en cercle adés lluminós, adés

fosquejant, rogenc, esmaragdí o ametitzat; amb Montserrat, el Sinaí i Tabor de la terra catalana, Seu i Palau de la Reina del Principat; amb Sant Llorenç, la muntanya patriarcal, de centenars de tons i de mil camins, la sempre gran i sempre nova; amb el Farell, mirador meravellós de l'encís de tot el Vallès, el captador de les ventades de tots els indrets; amb Montseny, cim vigilant i front signat de la Catalunya cristiana; amb el Tibidabo, la guarda del portal del mar, des que les aigües fugiren del Vallès. És el paisatge de l'antiga estirp d'Arrahona. És el paisatge que amb la Salut al mig va ordint i teixint la tradició de Sabadell. És el paisatge que el nostre mestre pintor ha portat dintre el Santuari, rodejant a dreta i esquerra la Verge de la Salut. En aquest dia de la Coronació de la Mare de Déu de la Salut, amb el bé de Déu d'un temps tan bondadós, oferia una mena de revelació dels designis del Senyor que ens ha creat i redimit i ens santifica, i ens deia que el camí del cel per a tots nosaltres és precisament aquell, aquell que passa per la Salut.

Els fidels que en multitud ingent assistien a la festa, feien la corona de l'Altar, i donaven el ritme del cor de la ciutat i de la comarca, que bategava d'amor a la Verge Maria, Mare de Déu, Font de Salut.

Més a prop, bisbes i sacerdots, magistrats de l'Estat, de la regió i de la província, de la ciutat i de la comarca, prohoms de la vida social, religiosa, econòmica i cultural de Sabadell.

A les grades de davant del presbiteri, ben a la vora de la dolça Imatge, hi ha tots els escolans del Santuari, amb túnica blanca, els servidors més fidels de la Reina.

I al bell mig del cercle de muntanyes i del pla, al cim de la serra plantat d'oliveres, vinyes i camps amb rostoll de forment, de cara a Montserrat, voltada dels seus fills benamats i de devots honorables, tanys d'olivera abundosa, plena de sol per tots costats, sobresurt la Sagrada Imatge de Maria, Reina de la Salut. I com a Betlem, plena de llum i de càntics angèlics i de l'amor i de les ofrenes dels pastors, semblava que aquí a la Salut, la Mare de Déu també recollia totes aquestes coses i les meditava en el seu cor.

IX

El Nunci del Vicari de Jesucrist pontifica

OMNIA PARATA SUNT. Tot està a punt. El lloc sant, amb pulcritud i exemplaritat litúrgica; el seu volt, amb distinció, esplèndidament. Els ciris de l'Altar ja estan encesos. La Imatge Santa de la Salut, davant l'Altar per a presidir el misteri i ajudar-nos a tots a la seva participació devota i saludable. Els setials de l'absis criden els Prelats, els ministres i assistents. Tot el voltant està ple de fidels; al primer rengle, autoritats i representacions civils i eclesiàstiques; i, més enllanet, omplint l'esplanada de migdia, el bosquet de ponent i el camp i esplanada oberta del nord, el poble a peu dret. Tothom es sent piadós i recollit, sense gaire esforç, en tenir al davant un presbiteri tan equilibrat i un Altar tan per a ell, i àdhuc tenint a dreta i esquerra la grandiositat harmoniosa del paisatge vallesenc.

Les campanes fa estona que repiquen, i ja han donat el toc darrer. Acompanyats d'aplaudiments i de l'alegria del poble,

s'acosten els Prelats i pugen a l'Altar, per les grades del davant, collocant-se en els setials de l'absis, de cara al poble.

Són les onze en punt. En el tron del mig i sota dosser, hi ha l'Excm. i Rvdm. senyor Nunci de Sa Santedat, Monsenyor Gaietà Cicognani, qui oficiarà de Pontifical a la Missa; l'assisteixen els canonges de la Seu, Drs. Marià Vilaseca, de prevere assistent, i Francesc Faura i Joan Serra de diaques d'honor. Al cantó de l'Evangeli, en el mateix absis, en un tron igualment sota dosser, hi ha l'Emm. senyor Cardenal de Tarragona, Dr. Manuel Arce Ochotorena. En un setial elevat a la dreta del senyor Nunci, hi ha l'Excm. i Rvdm. senyor Bisbe de Barcelona, Dr. Gregori Modrego Casaus, qui té asseguts a la seva dreta el Vicari General del Bisbat, Rvdm. Josep Morera i el Rvdm. Pare Abat de Montserrat, Dom Aureli M.ª Escarré. A la part de l'Evangeli del presbiteri, ocupa un setial distingit el senyor Capità General de Catalunya, don Josep Solchaga, qui en aquest acte representa especialment a S. E. el Cap de l'Estat; a la seva esquerra, en la grada inferior, l'acompanya el seu ajudant de camp, el tinent coronel senyor Chacel. A la part de l'Epístola, hi ha asseguts els Rvds. senyors Arxiprests i Rectors de les parròquies de la ciutat i els superiors dels RR. PP. Escolapis i Fills del Cor de Maria, de Sabadell.

A l'esplanada, en llocs distingits del primer terme, hi ha asseguts el Governador Civil i el Governador Militar de Barcelona, el President de l'Audiència Territorial, l'Alcalde de Sabadell, la Junta Administrativa del Santuari, i altres. També hi ha l'Ajuntament sencer de la ciutat, moltes altres autoritats de Barcelona, Sabadell i Terrassa, els senyors Rectors i Alcaldes

de la comarca, el ple de la Junta del Gremi de Fabricants, representacions d'entitats religioses, econòmiques, culturals i artístiques, i un gran nombre de sacerdots seculars i regulars. Una llista dels assistents, els més albiradors, consta al final.

L'ordre previst per a les Cerimònies d'aquest matí a la Salut, era de començar per la Coronació i, a continuació, celebrar el Pontifical. Però, el Breu pontifici del privilegi de la Coronació que ens arribà la vigília, portat pel senyor Nunci de Sa Santedat, prescriu que es faci «després d'haver-se celebrat solemnement la Santa Missa». Així, l'ordre és invertit, i es comença amb el Pontifical. Mentre el senyor Nunci es prepara per a la Missa, les «Scholae» canten els salms de Tèrcia del diumenge. El senyor Nunci, revestit de Pontifical, es dirigeix cap a l'Altar, assistit dels ministres Drs. Lluís Urpí i Cebrià Montserrat, canonges de la nostra Seu barcelonina.

Comença el Pontifical, i ressona el cant de l'Introit, majestuós i festiu, serè i encoratjador, com és tota la Missa votiva de la Benaventurada Verge Maria. *Salve, Sancta Parens...* Així saludem, entrant a la casa de Déu i a l'altar de Crist, la «Santa Mare» que ha infantat el Rei del cel i de la terra; la casa de Déu n'és la seva imatge; i avui, aquí, la serra de la Salut i el Vallès que rodeja el nostre altar. I cantem el cant nupcial del salm XLIV que s'adiu tan bé a la Reina de tots els Sants, Verge de les Verges: «Del meu cor brolla la bella lloança; jo dic: les meves obres són per al Rei».

Salve, repeteixen els cantaires. Salve, Salve, Salve, s'emporta el vent i va volant pels aires. Salve, arriba a l'espona del malalt i a la sala de l'Hospital. Salve, Salve, omplen l'es-

tança dels qui de lluny o de prop no han pujat a la Salut. Salve, el que digué l'Àngel, i surt de Natzaret, i ara va ressonant encara arreu de la terra i del cel. És el Salve dels cants i de les portalades, és el Salve de les llars i dels monjos al chor, és el Salve dels caminants i dels benvinguts i dels retornats.

¿L'amplitud d'aquest cant d'entrada del Pontifical de la Salut, qui la mesura? La seva grandiositat i cadència d'iniciació de la Missa, no fou pas desproporcionada a tota la resta. I segueixen els *Kyrie* de la «Cum jubilo» els quals, si sempre són lletànics i penitencials, en les Misses de la Mare de Déu, i sobretot en aquesta d'ara, són el cant ardit i confiat de l'ànima sempre jovenívola que sembla abastar amb la mà els cims de l'ideal i dels heroismes i la tranquil·litat i la infinitud dels misteris cristians de l'eternitat. Ja pot seguir el *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus...*

Pax vobis, diu l'Oficiant obrint els braços amb donació ministerial; i la pau que ve de l'Altar, i que també ve de la Seu Romana i del cel, es difon, amplificant-se, a tot el volt amb la seva veu, mentre torna a cloure els braços com recollint cap al cor, sol·lícit i agraït, la resposta del poble fidel: *Et cum spiritu tuo.* I intercedeix dalt de la serra de la Salut amb els braços oberts, com Moisès dalt del pujol pregant pel poble de Déu en lluita contra els enemics per a entrar en possessió de la terra promesa.

«Concediu, us preguem, Senyor, als vostres servents que frueixin de perpètua salut en l'ànima i el cos; i, per la intercessió de la benaventurada i gloriosa Verge Maria, siguin ara, alliberats de tristesa, i, gaudeixin, després, l'alegria eterna. *Per Dominum nostrum Jesum Christum...* I la multitud, que té

set de l'aigua de la Font de Salut, respon amb un clam: *Amen*.

En la lliçó de l'Epístola, el Crist, la saviesa divina, diu que s'ha establert en la ciutat santa de Sió, i que des d'allà s'ha arrelat en el poble electe: Crist baixà al si de la Verge Maria i s'hi féu home, i ha fundat l'Església, la nova Sió. Sota el vel del misteri, l'Epístola expressa la maternitat corporal i espiritual de Maria i de l'Església i de cada ànima cristiana. També hi escoltem la Verge que ens conta la seva predestinació i missió altíssima a la terra i al cel, i ben especialment a Sabadell des de fa tres segles, i encara més des d'aquest matí d'avui. ¿No la veieu en aquesta hora, davant l'Altar, amb el seu recolliment de benaurança i de fruïció interior, d'atenció serena i oïdora de les lloances sonores i dels mots baixets i de la pregària de tothom, a punt de donar, a punt de curar, a punt d'amanyagar? «En el tabernacle sant he complert davant d'Ell el meu ministeri. Per això a Sió m'he establert... I m'he arrelat en aquest poble, ple de glòria, en la porció del meu Senyor, en el seu heretatge, i el meu sojorn és en mig de l'assemblea dels Sants». ¿Veritat que l'entenem? ¡Com va creixent aquest Pontifical de la Salut de Sabadell, amb «Ministra» tan poderosa, tan bona, tan fidel!

A les paraules de l'Epístola que l'Església acomoda a la Verge Maria, el poble cristià respon, amb tota propietat, el cant del Gradual.

«Beneïda i digna de veneració sou, Verge Maria, que sense minva de puritat heu esdevingut Mare del Salvador. En vostres entranyes, Verge Mare de Déu, es claustrà, fet home, Aquell que no cap en tot l'univers». Ella ja ho va profetitzar: «Totes

les generacions em diran benaurada. Perquè ha fet en mi coses grans Aquell qui és poderós i Sant el seu nom».

Gran és l'espectacle – el de prop i el de lluny, el sensible i l'espiritual – de la Salut, aquest matí. Més gran sou Vós, Maria! En Vós capigué Aquell qui no cap en tot el món!

«Mare de Déu, intercediu per nosaltres. Al·leluia.»

«Benaurada ha estat la Mare de Jesús», crida una dona humil de l'Evangeli. Aquesta dona, diu Sant Beda el Venerable, figura l'Església catòlica. I per això, amb ella hem aixecat nosaltres la veu i el cor, i hem cantat: «Beneïda, Verge Maria, que sense minva de puritat heu esdevingut Mare del Salvador».

El Pontífex, davant un poble que tan bellament canta les glòries de Maria, d'antuvi sap l'ortodòxia de la seva fe. Amb quina fermesa entonà: *Credo in unum Deum;* i com el seguí el poble fidel!... *Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine: et homo factus est... Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam... Et vitam venturi saeculi...* Maria dóna Jesús, i porta a Jesús i al Cel.

Durant el Cant del *Credo,* Mossèn Ernest Mateu, acompanyat d'un altre sacerdot, pujà a l'Altar amb la preciosa Corona a les mans, i la va ensenyant als Reverendíssims Prelats i al senyor Capità General. Després la col·locà en la tauleta preparada a la dreta de la Sagrada Imatge.

¿No recordeu el cant de l'Ofertori del Pontifical de la Salut? Fou l'Ofertori de l'Ave Maria. Teníem a la imaginació la galania, la finor, la tendresa, la modèstia de la pintura de dintre el Santuari: l'Anunciació emmarcada en el paisatge primaveral de la Salut terminat al Montserrat. La visió ara

oberta del volt de l'Altar i la graciositat de l'Ofertori, cantat a fora, recordaven aquell poema de línia i de color de la pintura de l'Angèlic. La recordaven; però, l'Ofertori d'aquest migdia a la Salut, tenia tot això i molt més. Puix, si l'Àngel així hagués cantat a la Verge de Natzaret les paraules que li dirigia, no desdiria pas de la puresa i de l'amor i del respecte del missatger fidel, ni tampoc de l'harmonia que del cel baixava, ni del ritme d'humanitat nova que descobria el missatge diví. Som nosaltres membres del Cos místic de Jesucrist, el Fill de Déu encarnat; estàvem davant el seu Altar, teníem la presència de la dolça i candorosa Imatge de la Verge i Mare; i la claredat del dia ens acostava les muntanyes de Montserrat, i la fe ens transportava a la caseta de Natzaret, i escoltàvem, miràvem, cantàvem i contemplàvem. Si el temps començà amb la creació, tindrà també un instant darrer, quan el Senyor dirà: s'ha acabat. La litúrgia, com la d'aquest dia de la Salut, ens fa sincronitzar amb tot el temps i percebre un ritme com d'eternitat.

Començàvem la Missa dels Catecúmens amb el *Salve* a la Reina i Mare. A la Missa dels Fidels hi entrem, també, amb la salutació inefable de l'Àngel. D'aquest Ofertori cantat – que és el mateix de la Missa «Rorate» de l'Advent – justament se n'ha originat la pregària popular de l'Avemaria.

Aquesta Missa és solemne de debò, pontifical. El centre de la grandesa natural del paisatge i de les muntanyes glorioses, del cel serè i dels camins, pins i oliveres de l'entorn; el nus i cim de la gloriosa corona humana que la fe, l'amor i la tradició han congregat aquí, en nombre d'uns quinze mil; aquest Altar

majestuós, amb l'augusta Imatge de la Mare de Déu de la Salut al davant, candorosa i rica de tresors espirituals. I en aquest Altar hi pontifica el Nunci del Vicari de Jesucrist, de cara al poble fidel, amb la presència d'un Príncep de l'Església, Primat d'Espanya, Cardenal i Arquebisbe de la nostra província tarraconense; del nostre Bisbe qui ve amb Legació Pontifícia del Sant Pare per a la Coronació canònica; de l'Abat de Montserrat qui no perd la presència visible de la Muntanya Santa on ell i els monjos guarden la Moreneta, cantant-li cada dia la lloança perenne seva i la del seu Fill diví; de la clerecia rectora de la vida religiosa de la ciutat i de la comarca, de magistrats i prohoms, i d'un poble gran. Aquesta Missa és, veritablement, pontifical.

X

A la Salut hi batia el Sol

La Missa dels Catecúmens ens ha portat al misteri de l'Altar. Comença la Missa dels Fidels amb el batre d'ales de l'Arcàngel que ritmava l'Ofertori deliciós. El sol batent a les tovalles blanques feia veure un altre sol brillant en la patena i en el calze quan el Pontífex els alçava oferint l'oblata del pa i del vi del sacrifici. L'aire de la serra atiava el flam dels ciris, que degotaven cera en honor sacrificial; i la puresa de l'aire i la lluïssor del sol, feien destacar el fum en la candidesa de l'Altar. L'encens beneït glorifica l'oblata, l'altar i l'assemblea amb intercessió de sacramental. Quin conjunt de blancor, de boirim, de perfum i de gest oracional a tot el volt de l'altar i de la dolça Imatge, sota el raig de sol batent, i tot un poble devotament adorador i contemplatiu!

L'Altar, centre del culte, purifica dolçament a tothom. La fe sembla que ara ja no és tan obscura a les nostres intel·ligències. Mils i mils de devots miren i veuen la mensa amb la claror del sol i la blancor de les tovalles i la consumpció dels ciris; ells són, també, l'altar net i flairós de flors escollides de tardor, on el Sant Esperit fa degotar la devoció en sacrifici de lloança i de gratitud, constant, generós i ple de joia i de consol espiritual. En molts el Sol hi bat des de l'alba.

¿Recordeu el Prefaci del Pontifical del Nunci de la Salut? Aquell diàleg entre el Pontífex en el lloc alt de la reconciliació i pacificació de cel i terra i el poble fidel, amb presència sincera de professió i de culte: «*Sursum corda – Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro – Dignum et justum est*». La veu potent del Nunci sembla que s'enardia amb el sol que batia a l'Altar, i que aixecava i commovia els cors; la resposta unànime i vibrant estrenyia més l'assemblea amb l'Altar i consolaria el Pontífex. Pocs Prefacis haurem sentit com el de la Salut.

A la Salut hi bat un sol resplendent que il·lumina i escalfa dolçament i purifica. Però, oh delícia del nostre Altar! La Consagració! Milers de genolls es flecten fins a terra, mentre el Pontífex, sol, roman dret, profundament inclinat sobre la mensa. Quin Altar tan blanc ple de Sol! Les seves mans eleven el Sol sempitern de l'Eucaristia, que il·lumina l'astre del dia i la serra de la Salut, que clarifica, escalfa i santifica les ànimes arreu i aquí en aquest migdia gloriós.

«Beneït aquell qui ve en nom del Senyor. Hosanna en les altures!»

El Salmista, en visió i anhel profètics, pressentia aquest migdia esplendorós, quan cantava:

«Que en són d'atraients els vostres tabernacles, Senyor dels exèrcits; la meva ànima es confon i es daleix pel santuari del Senyor.

El meu cor i la meva carn salten de goig pel Déu vivent.

Fins el pardal troba jóc, niu l'oreneta pels seus petits.

Oh, la delícia dels vostres altars, Senyor dels exèrcits, Rei meu i Déu meu!

Benaventurats, Senyor, els qui habiten en la vostra casa; per segles de segles us alabaran...

Puix més val un dia a prop vostre, que mil lluny dels vostres tabernacles.

Més em plau estar-me a terra en la casa de mon Déu, que habitar en els palaus dels pecadors.

Puix Déu ama la misericòrdia i la veritat; el Senyor dóna la gràcia i la glòria.»

I amb la claror de l'Eucaristia, resplendien els fidels. A la Salut hi batia el Sol, i a les ànimes hi regalaven els fruits de la Redempció. Santa Casa de Natzaret de la Salut! Muntanya Santa de Sabadell!

En aquella hora el paisatge es transfigurava; la naturalesa reprenia uns instants l'harmonia del Paradís, encara no trasbalsat pel pecat, i li arribaven, també, efectes de redempció. Dalt de la Salut hi batia el Sol. I a l'Altar continuava el colloqui de l'amistat inefable de Déu i l'Església per Crist, Senyor Nostre.

La Missa es va acabant, i des de l'Altar se'ns digué: *Ite, Missa est*. Bé responguérem: *Deo gratias*. Però, ens quedàrem. El comiat era de ritual. I com els teòlegs acomoden a la Verge Maria en la seva Puríssima Concepció, la sentència que digué el rei Assuer a Ester: «Aquesta llei no és feta per a tu», diríem que tampoc era per a nosaltres el comiat. El Sant Pare ens diu: «Post Missarum solemnia...» Després de la Missa solemne, feu la Coronació.

XI

«Attentis facultatibus...», el Nunci dóna la Benedicció Papal

L'ÀNIMA és la forma del nostre ésser i d'ella depèn la nostra perfecció i la nostra joia. La seva salvació és la quinta essència de la vida.

L'ànima humana és esperit, i en virtut de la seva naturalesa espiritual és tan simple, que està a tot el cos i en cada una de les seves parts, tota sencera, car no pot partir-se, ja que ella no té parts. Per ella el cos nostre existeix, i és cos, i cos humà, viu, sensible; i per ella entenem i estimem. Per ella hem vingut a la Salut, i hi som. Per ella els ulls nostres han vist la bellesa del camí amb els romeus, quan pujàvem aquest matí, i la suavitat de la llum i la claror de la Missa de Comunió; i han vist, després, la gran arribada dels pelegrins que anaven pujant a la Salut pels camins amples i pels camins estrets, i ara veuen l'esplendor de l'Altar i de la Imatge, dels ministres sagrats, de la gentada,

del paisatge i del dia serè. Per ella les oïdes nostres han recollit la pregària conjunta del Rosari de l'Aurora i de la Missa cantada i les campanes de la Salut repicant, i la veu del Pontífex a l'Altar, i el chor unísson i ample del cant gregorià del Pontifical. Per ella hem sentit avui la fresca de la matinada, l'escalfor primera del sol que ara bat aquí, i sentim l'aire que tempera la solellada i dóna pler a la nostra estada. I per ella pensem, volem, estimem. Per ella cap en nosaltres el do de la gràcia i de la fe, esperança i caritat, i tota la grandesa cristiana.

Per ella hem anat entenent la grandiositat d'una Coronació canònica de la Mare de Déu, creixent el seu abast des del dia que ens l'anunciaren fins avui que la presenciem. Per ella hem seguit aquesta Missa solemne i hem ponderat la dignitat i veracitat que li dóna la presència de tantes dignitats eclesiàstiques i magistratures civils i prohomenia ciutadana i aplec de poble fidel. Per ella participem ara en el culte i en el tribut de totes les arts al servei del Senyor. Per ella fa dies que anhelem, fa dies que pressentim, fa dies que esperem l'arribada d'aquesta hora. Per ella hem preparat els camins i plans del Santuari, i tots hem preparat el nostre interior on volem que arribi la reialesa i la senyoria de la nostra Mare de Déu de la Salut coronada. Per ella hem estimat la fe i la tradició dels passats, i estimem la nostra Patrona i agraïm de tot cor la glorificació que de Roma avui li ve.

Aquesta ànima nostra, que és a flor dels sentits, pels quals hem vist i oït i sentit tantes coses bones i boniques que circumden la Imatge i la seva festa; aquesta ànima nostra que ens fa pensar, voler i estimar la Salut i la seva glòria, gaudeix la fruï-

ció espiritual de la diada en la cambra més reclosa i profunda del nostre ésser, i allà, secretament, s'ho té i reté cadascú.

Arribada aquesta hora, i acabada la Missa solemne, rics de fe, esperança i caritat, ja podem entrar a la Coronació.

Maria és pura, és santa, és gloriosa. La Verge ens estima i ens vol fills humils i gloriosos, sants i nets de cor. Si estem en gràcia de Déu, posseïm la vida divina, tenim merescuda la glòria, estem en santedat, vivim en puresa espiritual. La Coronació de la Imatge de la Mare de Déu voldrà imitar visiblement a la terra la litúrgia divina amb què la Verge Maria, assumpta en cos i ànima al Cel, fou rebuda i coronada en la glòria per la Santíssima Trinitat. Cal ésser tot puritat, tot santedat per tal de poder participar en la gloriosa litúrgia del cel. Per això, l'ànima que a l'hora de la mort està neta de culpa i rica de gràcia, fa el traspàs d'aquest món cap a l'eternitat amb la glòria merescuda; però, no hi entra tot seguit si li resta encara alguna purificació i satisfacció de deutes temporals pels pecats de comissió o d'omissió de la vida, i llavors el Purgatori opera misericordiosament la darrera preparació amb les penes expiatòries. Solament els purs veuran Déu i la Reina del Cel.

El Vicari de Jesucrist ens envia la seva Benedicció papal amb Indulgència plenària dels nostres deutes de Purgatori, per tal de poder assistir amb amor més pur a la Coronació de la Imatge de la nostra Reina i Mare, i veure-la ben de prop.

Des de l'Altar es llegeix en llatí i en la versió espanyola la facultat atorgada pel Sant Pare al senyor Nunci per a donar i concedir Indulgència plenària a tots els qui a la Salut estan en gràcia de Déu i han confessat durant la setmana passada o

en aquesta que estem i han combregat avui o combregaran algun dia de la setmana que avui comença.

Acabada la lectura, el senyor Nunci, dret, des del tron de l'absis, dóna la triple benedicció als fidels, els quals la reben humilment agenollats.

Ara ja podrem mirar més de prop la Mare de Déu, i veure la glòria de la Corona.

XII

«Dilata os tuum, et implebo illud»

L'HORA de la Coronació és arribada. En el presbiteri es fan preparatius. El senyor Bisbe es revesteix dels ornaments pontificals. Entre la Imatge i l'Altar, és posat un pedestal que arriba a l'alçada de la mensa. Uns sacerdots col·loquen la Imatge sobre el pedestal teixit de flors, sempre de cara al poble; a la seva dreta i esquerra també hi han estat afegits uns graons ornamentats igualment amb ramatge i flors. Ha arribat el moment solemne i anhelat.

La nostra Mare de Déu de la Salut la tenim ben coneguda. Té sempre l'actitud – ara amb l'infant Jesús als braços – que recorda l'evangelista Sant Lluc, en la visita i adoració dels pastors al Pessebre de Betlem. Els pastors que oïren la nova que de l'Infant els havia estat donada per l'Àngel del Senyor, s'acuitaren d'anar-hi, i trobaren l'Infant acotxat en un pessebre, i també a Maria i Josep. I els pastors contaren la visió i la nova; i tots

els qui ho sentien es quedaren meravellats del que els deien els pastors. «I Maria recollia totes aquestes coses i les meditava en el seu cor».

Són a mils els qui han oït aquests dies la nova de la Coronació; i ells s'han preparat, i s'han posat en camí. I cada rostre, i cada pensa, i cada cor i cada boca veuen i diuen meravelles. I Maria tot ho sent, sense escapar-se-li la mirada pura de l'infant als braços del pare o de la mare, el batec del cor agraït per la salut que del cel li ha portat la Infermera celestial, per l'acompliment joiós dels anhels esperats; sense deixar d'escoltar la pregària del qui demana miracles de salut, de pau, de paciència o resignació. «I Maria sent i recull totes aquestes coses, i les medita en el seu cor».

Quan els sacerdots alçaren la Imatge per a posar-la en el pedestal més alt, s'oí perceptiblement un respir d'exclamació amorosa, com eixit d'un sol cor immens, a tot l'ample de l'esplanada lluminosa.

David, el Rei i Profeta, el de les grans experiències divines i humanes, el dels anhels, el dels penediments, el de les intimitats cor a cor amb el Senyor, el cantor d'Israel, de Crist i de l'Església, oí un dia que Déu, el Senyor, deia al poble seu: *Dilata os tuum, et implebo illud,* en el salm LXXX. Obre bé la teva boca, i l'ompliré.

A la Salut arribà l'hora de la Mare de Déu, i sembla com si s'hagués oït el clam de David que, en nom del Senyor, diu al poble estimat: «Obre bé la teva boca, i l'ompliré». Aquell respir immens del cor de tothom, ha fet obrir la boca del poble, en veure que arribava el moment esperat.

Els ulls piadosos miren i veuen bé la Mare de Déu, i sembla que també li diguin: *Dilata os tuum, et implebo illud.* Vostre goig del cel, que en Vós iguala la corona, també ara el sentiran els fills del poble vostre, veient-vos coronada en la vostra Imatge de la terra: i la vostra corona serà més gran. «Obriu bé la vostra boca, i us l'ompliré». L'acompliment d'aquesta hora serà el goig dels vostres fills, la glòria del vostre Santuari i l'honor de la Ciutat: i el vostre goig en el cel serà més gran. *Dilata os tuum, et implebo illud!*

Aquells sacerdots, ministres de l'Església i del poble fidel, en posar la Sagrada Imatge més alta per a ésser vista més bé per tothom, sembla que vulguin alçar-la per tal que ella també aixequi un moment el seu esguard, i vegi l'esplendor del cel blau de la Salut i les muntanyes piadoses i el paisatge harmoniós; i vegi el poblat de la ciutat i la comarca, els camins de la vida i del Santuari, el bé de Déu de poble cristià vingut de lluny i de prop i els devots que no han pogut venir i de casa estant escolten i senten amb el cor obert la litúrgia de la Salut.

Aquest matí i aquest moment fan recordar la pronosticació del Profeta d'una ciutat nova i gloriosa, l'Església, que acoblarà totes les races atretes per la seva llum, prosternant-se i adorant el Messias i fent ofrenes al qui és Rei, i és Senyor, i és home. A aquest migdia de la Salut, a aquest moment d'emoció i d'expectació de la multitud ingent, a aquest gest d'alçament i exaltació de la Imatge de la Font de Salut, Ciutat de Déu que somnià David, hi és ben acomodada la invitació d'Isaïas: «Alça't, Jerusalem, i il·lumina't, que ve la teva llum: la glòria del Senyor ix damunt teu... Caminaran envers ta claror les nacions, envers

l'esplendor del teu Orient, els reis. Aixeca a l'entorn el teu esguard, i mira: tots aquests s'han congregat, cap a tu vénen. De lluny vénen els teus fills, portades a coll les teves filles. En veure-les, regolfaràs; exultarà i s'aixamplarà el teu cor; car les riqueses de la mar a tu vindran, a tu faran cap els tresors dels pobles... Tots vénen amb càrrega d'or i encens, i pregonant les lloances del Senyor».

Dilata os tuum, et implebo illud.

Poble fidel, escolta, i sentiràs que de Roma arriba la satisfacció i el ple acompliment del teu desig.

XIII

La veu de Roma

EL poble fidel no perd de vista ni un detall dels moviments dels ministres a l'Altar. Hi ha una correntia d'emoció a tota l'assemblea. El senyor Bisbe se'n va cap a l'Altar; i es queda dret, arran de la mensa, amb les mans juntes davant el pit i els ulls baixos. En el presbiteri, tots els prelats i assistents fan un gest molt expressiu d'atenció.

Pius Papa duodecimus, ad futuram rei memoriam.

Són les paraules que ens avisen que anem a escoltar la veu de Roma. Mossèn Ernest Mateu llegeix el Breu pontifici d'atorgament al Santuari de la Salut del privilegi altíssim de la Coronació canònica de la Imatge de Maria. El Breu està pulcrament calligrafiat en pergamí, i signat amb el segell del Sant Pare, Pius XII, el dia 11 d'aquest mateix mes d'octubre, estant Sa Santedat a Castelgandolfo. Primerament és llegit el text oficial en el mateix document, i després la versió espanyola.

Els altaveus fan arribar a l'oïda de tothom la paraula del Vicari de Jesucrist dita als sabadellencs i devots de la Mare de Déu de la Salut. La lectura pausada del text oficial, malgrat

ésser en llatí, sembla que és entesa pels fidels. *Ubi amor, ibi oculus,* deien els llatins. On hi ha amor hi ha visió. La multitud té la vista al pergamí obert en les mans del lector. El pensament és allà mateix, en la Salut, però també ben lluny, en la persona de Pius XII. Ens el figurem quan pensava en nosaltres, i tenim l'oïda a la veu de Roma i tenim el cor a la Mare de Déu. La veu és intel·ligible. Periòdicament anomena el Sant Pare a la Verge Maria «Font de la Salut», i diu el nom de Sabadell, i cada repetició dóna claredat i fa devoció. Tothom sent emoció per la intervenció personal del Sant Pare en la devoció de la Mare de Déu de la Salut.

El silenci és sencer, tot d'una peça. Aquell silenci tenia sonoritat; feia sentir que tothom escoltava. L'amplada de l'esplanada, la gentada que l'omplia, la serenor del cel, el sol que batia, l'altura de la serra i l'aire lliure que no encongia, oferien la seva amplitud per escoltar i retenir la veu augusta del Vicari de Jesucrist. Quants ploraven de goig espiritual, d'acció de gràcies, de devoció a la Mare de Déu, de patriotisme! Era també un acte d'amor i de veneració al Sant Pare, una professió de fe catòlico-romana. Costa de dir tot el que era. Els qui hi érem, ho sabem. Els altres, ¿què en pensaran? Ve a tomb el que diu l'Himne del Santíssim Nom de Jesús: «Expertus potest credere – quid sit Jesum diligere». Qui ho ha provat sols ho creurà, ço que és Jesús de cor amar.

El Breu de la Salut és preciós en doctrina, documentació, afecte i expressió. Recorda la tradició constant i universal de comparar la Mare de Déu, mitjancera de totes les gràcies, amb una Font abundosa d'aigua saludable. Certifica que a aquesta

PIVS PP. XII

Ad futuram rei memoriam

Notum sit omnibus perspectumque est fore in saeculorum cursibus humanarumque gentium mutationibus fideles Deiparam Virginem Mariam, e Cujus gremio innumerabiles gratiae dimanant, cum fonte salubrimis perennibusque affluente aquis compensare. Neque debuere quicquam potuit quominus hujusmodi fons spem eorum qui sitientes "in fontes aquarum" venerint, impleret valeat; quamobquidem suae ipsius virtutis luculentissima jam edidit testimonia, illis potissimum populis qui malorum suorum remedia exinde quaesierunt. Quod id ipsum in urbe evenit **Sabadell** nuncupata, intra Barcinonensis dioeceseos fines, ubi Beatae Mariae Virginis Imaginem sub titulo "Fuente de la Salud", idest "Fontis Salutis," summa fidelis pietate summaque veneratione prosequuntur. Nos porro qui jam inde a pueris tenerrimo erga Caelestem Matrem exstimus amore, esse non poterat quin peculiari gaudio afficeremur, cum primum certiores facti fuimus in Beatam Virginem "Fuente de la Salud" hoc tam adeo autum pietatemque foreie, ac longe lateque diffundi; et, praeter civium propriam devotionem, non e finitimis dumtaxat, sed etiam e longinquis regionibus ad Imaginem illam confluere populi frequentes jam die conspicerentur et ebrum nunc conspiciantur, vel de accepta ope gratas persolaturi, vel, laeta spe freti, roeluam impetraturi. Et ipsi profecto suavissima verba quae in divinis Libris scripta leguntur jure meritoque usurpari possunt "apud te est fons vitae". Etenim vero Beata Virgo "Fuente de la Salud," tamquam Patrona (videlicet "Sabadell" ab incolis habita et invocata, eisdem nullo non tempore matarnae protectionis suae pleatima protulit signa atque clarissima, in angustiis, in periculis, in calamitatibus, in omni denique Vitae necessitate. Etenim Mater Sanctae filiorum suorum amantissima, eorum boni tam sollicita semper est quam qui maxime. Sed ab peculiarem Ejus tutelam "Fuente de la Salud" nemo est quin intelligat Ejus auxilium invocandum praesertim esse in infirmitatibus, pathimumque in publicis grandioribusque morbis. Quot inter in primis recensendus est ille "cholera morbus" qui florentes Europae regiones dira vastavit, et in Hispania, in Barcinonensi dioecesi ter saevit, id est annis MDCCCLIV, MDCCCIXXVIII et MCMI. Quo vero majora et gravtora pericula fuerunt, eo fiagrantior ardentiorque devotio in Virginem Mariam "Fuente de la Salud" apud populum urbis "Sabadell" succrevit. Quin etiom sacram Aedem Venerabilemque Imaginem, nostrisimi immanisque civilis belli tempore a novatoribus atque Dei et Ecclesiae inimicis foedissime detrubatas, populus ipse, Paroecho praeeunte, Optimatibus adjuvantibus atque Episcopo benedicente, reficiendas impense curavit. Nunc autem, faustum hic centesimi quinquagesimi anni occasionem nactus cum Beata Maria Virgo inibi cultu publico coli coepit, Venerabilis Frater Gregorius Modrego Casaus, Barcinonensis Episcopus, enixe ad Nos preces exhibuit, proprio nomine ac Paroechi totiusque Cleri, Optimatum universique populi, ut facultatem largiri Nos benigne dignaremur, qua Mariales ipsa Effigies, nomine Nostro, aurea corona solemniter redimiri posset. Quibus impensis votis precibusque perlibenter obsecundantes, omnibus rite perpensis matura ac certa deliberatione, Apostolica Nostra auctoritate, harum Litterarum vi, eidem Barcinonensi Episcopo, quem supra memoravimus, eas partes committimus et, die per supputa statuendo, Simulacro Beatae Mariae Virginis vulgo "de la Fuente de la Salud" nuncupatae, in urbe "Sabadell" ejusdem dioeceseos, post sollemnia Missarum, juxta ritum formulamque praescriptam, **aureum diadema**, Nostro nomine atque auctoritate, imponat. Nos vero minime dubitamus quin haec sacra sollemnia in Religionis bonum populique emolumentum spirituale bene vertant; proinde confidimus ut inde parochiae, immo dioecesis, Christifideles ad Dei Matrem amandam excolendamque magis magisque incitentur. Contrariis quibuslibet minime obstantibus. Datum ex Arce Gandulphi, sub annulo Piscatoris, die XI mensis Octobris, anno MCMXXXXVII, Pontificatus Nostri nono.

De speciali Sanctissimi mandato
Pro D.no Cardinali a Secretis Status
Dominicus Spada
a Brevibus Apostolicis

«Font de Salut» del Santuari de Sabadell hi han acudit i hi acuden Sabadell, la comarca i pobles llunyans, en totes les necessitats de la vida, especialment en les malalties. Lloa el culte esplendorós i la pietat freqüentadíssima del Santuari. Recorda la cura maternalment benèfica de la Mare de Déu de la Salut a favor de Sabadell, en les tres epidèmies de còlera dels anys 1854, 1878 i 1901. Deplora la destrucció miserable i sacrílega del Santuari i de la Imatge pels revolucionaris enemics de Déu i de l'Església; i lloa la dignitat i esplendor de la seva restauració i del seu embelliment actual. Conté l'efusió amabilíssima del cor del Papa, dient-nos que li hem fet sentir una joia molt íntima sabent la devoció i amor que tenim nosaltres a la Mare de Déu de la Salut, puix Ell, diu, des de la infantesa també ha tingut un amor tendríssim a la Mare Celestial. Atorga el privilegi de la Coronació, i delega el senyor Bisbe de Barcelona per a realitzar-la. I acaba volent i preveient el creixement nostre en les virtuts cristianes i en l'amor a la Mare de Déu, que del culte de la diada d'avui en pervindrà.

PIUS PP. XII

AD FUTURAM REI MEMORIAM

NOTUM jam dudum omnibus perspectumque est tot in saeculorum cursibus humanarumque gentium mutationibus, fideles Deiparam Virginem Mariam, e cujus gremio innumera-

biles gratiae dimanat, cum fonte saluberrimis perennibusque affluente aquis comparasse. Neque dubitare quisquam poterit quominus hujusmodi fons spem eorum qui sitientes «in fontes aquarum» venerint, implere valeat; quandoquidem suae ipsius virtutis luculentissima jam edidit testimonia, illis potissimum populis qui malorum suorum remedia exinde quaesierunt. Quod id ipsum in urbe evenit «Sabadell» nuncupata, intra Barcinonesis dioeceseos fines, ubi Beatae Mariae Virginis Imaginem sub titulo «**Fuente de la Salud**», id est «Fontis Salutis», summa fideles pietate summaque veneratione prosequuntur. Nos porro, qui jam inde a pueris tenerrimo erga Caelestem Matrem exarcimus amore, esse non poterat quin peculiari gaudio afficeremur, cum primum certiores facti fuimus in Beatam Virginem «**Fuente de la Salud**» vocatam adeo cultum pietatemque florere, ac longe lateque diffundi, ut, praeter civium propriam devotionem, non efinitimis dumtaxat, sed etiam e longinquis regionibus ad Imaginem illam confluere populi frequentes jam diu conspicerentur et etiam nunc conspiciantur, vel de accepta ope grates persoluturi, vel, laeta spe freti, novam impetraturi. Et ipsi profecto suavissima verba quae in divinis Libris scripta leguntur jure meritoque usurpari possunt «apud te est fons vitae». Enimvero Beata Virgo «**Fuente de la Salud**», tamquam Patrona Civitatis «Sabadell» ab incolis habita et invocata, iisdem nullo non tempore maternae protectionis suae plurima protulit signa atque clarissima, in angustiis, in periculis, in calamitatibus, in omni denique vitae necessitate. Etenim Mater Sancta, filiorum suorum amantissima, eorum boni tam sollicita semper est

quam qui maxime. Sed ob peculiarem Ejus titulum «**Fuente de la Salud**» nemo est quin intelligat Ejus auxilium invocandum praesertim esse in infirmitatibus, potissimumque in publicis gravioribusque morbis. Quos inter in primis recensendus est ille «cholera morbus» qui florentes Europae regiones dire vastavit et in Hispania in Barcinonensi dioecesi ter saeviit, id est annis millesimo octingentesimo quinquagesimo quarto, millesimo octingentesimo septuagesimo octavo et millesimo nonagessimo primo. Quo vero majora et graviora pericula fuerunt, eo flagrantior ardentiorque devotio in Virginem Mariam «**Fuente de la Salud**» apud populum urbis «Sabadell» succrevit. Quin etiam sacram Aedem veneratamque Imaginem, novissimi immanisque civilis belli tempore a novatoribus atque Dei et Ecclesiae inimicis foedissime deturbatas, populus ipse, Parocho praeeunte, Optimatibus adjuvantibus atque Episcopo benedicente, reficiendas impense curavit. Nunc autem, faustam bis centesimi quinquagesimi anni occasionem nactus cum Beata Maria Virgo inibi cultu publico coli coepit, Venerabilis Frater Gregorius Modrego Casaus, Barcinonensis Episcopus, enixas ad Nos preces exhibuit, proprio nomine ac Parochi totiusque Cleri, Optimatum universique populi, ut facultatem largiri Nos benigne dignaremur, qua Marialis ipsa Effigies, nomine Nostro, aurea corona solemniter redimiri possit. Quibus impensis votis precibusque perlibenter obsecundantes, omnibus rite perpensis, matura ac certa deliberatione, Apostolica Nostra auctoritate, harum Litteratum vi, eidem Barcinonensi Episcopo, quem supra memoravimus, eas partes committimus ut, die per seipsum statuendo, Simulacro Beatae

Mariae Virginis vulgo «de la **Fuente de la Salud**» nuncupatae, in urbe «Sabadell» ejusdem dioeceseos, post solemnia Missarum, juxta ritum formulamque praescriptam, «AUREUM DIADEMA» Nostro nomine, atque auctoritate, imponat. Nos vero minime dubitamus quin haec sacra solemnia in Religionis bonum populique emolumentum spirituale bene vertant; pariterque confidimus ut ipsius paroeciae, immo dioecesis, Christifideles ad Dei Matrem amandam excolendamque magis magisque incitentur. Contrariis quibuslibet minime obstantibus. Datum ex Arce Gandulphi, sub anulo Piscatoris, die undecimo mensis Octobris, anno millesimo nonagesimo quadragesimo septimo, Pontificatus Nostri nono.

SIGILLUM:

PIUS XII, PONT. MAX.

De speciali Sanctissimi mandato.
Pro Domino Cardinali a Secretaris Status
Dominicus Spadas, *a Brevibus Apostolicis.*

Brevi Apostolici, num. 493 / 1947.

PIUS PAPA XII

PER A MEMÒRIA DE LA POSTERITAT

És cosa per tothom sabuda i clara que en el decurs dels segles i en mig de les vicissituds de les humanes generacions, els fidels han comparat la Verge Maria Mare de Déu, de les mans de la qual provenen gràcies innombrables, a una font d'aigües salubèrrimes i de broll perenne. I no hi ha ningú que pugui dubtar que aquesta font serveix per a complir l'esperança de tots els qui assedegats s'acosten a la «font de les aigües»; perquè aquesta font ha donat proves molt clares de la seva virtut, principalment a favor d'aquells pobles que han cercat en ella remei per a llurs mals. Això precisament s'ha esdevingut a la ciutat de Sabadell, de la diòcesi de Barcelona, on la Imatge de la Benaventurada Verge Maria és venerada amb gran pietat i devoció dels fidels, sota l'advocació de **Font de la Salut**.

Doncs, Nós, que ja des de la infantesa hem tingut un amor tendríssim a la Mare Celestial, no podíem menys d'experimentar un goig singular des del primer moment que se'ns féu sabedors que el culte i la

pietat envers la Mare de Déu anomenada **Font de la Salut** *són tan esplèndids i fervorosos i arreu tan estesos que, a més de la devoció dels fills de Sabadell, a la seva Sagrada Imatge s'és vist acudir-hi de molt antic, i així mateix ben sovint també acuden ara, no sols els pobles veïns, sinó els de contrades llunyanes, ja en acció de gràcies pels beneficis rebuts, ja amb la joiosa esperança d'aconseguir-ne d'altres.*

Certament, a ella es poden aplicar amb dret i propietat les paraules dolcíssimes que es llegeixen en els Llibres Sagrats «en Vós hi ha la font de la vida». Puix que la Verge Maria **Font de la Salut**, *tinguda i invocada pels habitants de Sabadell com a Patrona de la Ciutat, no hi ha hagut temps que no els hagi donat moltes proves i ben clares de la seva protecció maternal, en les penes i perills, en les calamitats i en totes les necessitats de la vida. Perquè nostra Santa Mare, amantíssima dels seus fills, és sempre sollícita de llur bé, com cap altra mare ho sigui; però, degut al seu títol especial de* **Font de la Salut**, *no hi ha qui no vegi que el seu auxili ha d'ésser invocat principalment en les malalties, i en particular en les epidèmies molt greus i públiques. Entre les quals cal recordar primerament aquell còlera que devastà cruelment regions floreixents d'Europa, i que a Espanya*

flagellà la diòcesi de Barcelona tres vegades; això és, en els anys 1854, 1878 i 1901. I heus aquí que, com majors i més grans foren els perills, més fervorosa i encesa anava creixent la devoció del poble de Sabadell envers la Mare de Déu ***Font de la Salut.***

A més, el Santuari i la venerada Imatge, pels revolucionaris enemics de Déu i de l'Església miserablement malmesos durant la recent i cruel guerra civil, per tot el poble, amb els Rectors al davant, amb ajut dels Prohoms de la Ciutat i amb la benedicció del Bisbe, han estat refets admirablement.

I ara, en la feliç escaiença d'acomplir-se els 250 anys que començà allí mateix el culte públic a la Mare de Déu, Nostre Venerable Germà Gregori Modrego i Casaus, Bisbe de Barcelona, en nom propi i dels Rectors i de tota la clerecia, així com dels Prohoms i de tot el poble, a Nós presentà fervent petició, per tal que Nós benignament ens dignéssim atorgar que en nom Nostre aquella Imatge de la Mare de Déu fos solemnement coronada amb la Corona d'or. I Nós, acollint de molt bon grat aquests fervorosos vots i peticions, tot ben examinat, i després de madura i ferma deliberació, amb la Nostra autoritat Apostòlica, i en virtut d'aquestes Lletres, encomanem al mateix Bisbe de Barcelona, més amunt esmentat,

que en el dia per ell fixat, en Nostre nom i autoritat, i després d'haver-se celebrat solemnement la Santa Missa i segons el ritu i la fórmula prescrits, imposi la CORONA D'OR *a la Sagrada Imatge de la Benaventurada Verge Maria, popularment anomenada «de la* ***Font de la Salut***» *en la ciutat de Sabadell d'aquella diòcesi.*

Nós no tenim ni el més petit dubte que aquestes santes solemnitats serviran eficaçment per al bé de la Religió i profit espiritual del poble; i confiem, també, que els fidels cristians de les parròquies de la ciutat i fins de tota la diòcesi s'enfervoritzaran a estimar i venerar cada dia més i més la Mare de Déu.

No obstant cap prescripció en contrari.

Dat a Castelgandolfo, sota l'anell del Pescador, el dia 11 del mes d'octubre de l'any 1947, novè del Nostre Pontificat.

SEGELL:

PIUS XII, PONT. MAX.

Per especial manament de Sa Santedat.
Pel Senyor Cardenal Secretari d'Estat
Domènec Spadas, del Departament
dels Breus Apostòlics.

Breus Apostòlics, núm. 493/1947.

XIV

La Reina del cel és coronada a la Salut de Sabadell

ACABADA la lectura del Breu pontifici, el Capellà del Santuari porta la Corona al Batlle de la Ciutat, el qual, acompanyat del sacerdot, es dirigeix a l'Altar. Mentrestant, els cantors canten l'himne de la més gloriosa de les Verges: *O gloriosa Virginum*. El cant va dient en bell ritme la lloança de Maria, Verge i Mare de Déu, que és més lloada, més pura i més lluminosa que els estels. És aliment del Creador fet infant, és la porta del Rei altíssim, és cambra de llum refulgent. Ha dut del cel la salut guaridora de la pobra humanitat malalta; per això el cant convida el poble redimit a la lloança jubilosa de la Vida que per la Verge ens és donada. I la nostra Mare de Déu de la Salut rep, dolcíssima, des del pedestal més alt, la cantúria jubilosa del poble que ella tantes vegades ha guarit.

El primer magistrat de la Ciutat, en nom de Sabadell i del seu Santuari, fa l'ofrena de la Corona al senyor Bisbe.

La Corona és signe de la santedat, de l'honor i de la reialesa de la Mare de Déu; i en el nostre cas, també és símbol de

la pregària suplicant, de la gràcia abundosa i de la gratitud fervorosa que s'han anat dient, obrant i testimoniant durant tres segles aquí, en el palau de la Salut, aquí en el seu reialme de Sabadell.

La Corona és plaçada damunt l'Altar. El ritu de la Coronació ja és iniciat.

El senyor Bisbe, acompanyat del Prevere assistent i dels Ministres de l'Altar, els canonges Drs. Vilaseca, Urpí i Montserrat, comença la *Benedicció* de la Corona. Dret, al peu de l'altar, entona amb veu potent l'Antífona *Sub tuum praesidium*, que continuen els cantors.

«Sota la vostra protecció ens acollim, Santa Mare de Déu: en les nostres necessitats no refuseu les nostres pregàries; ans deslliureu-nos sempre de tots els perills, Verge gloriosa i beneïda.»

Així cantava i pregava el poble a la seva Patrona i Protectora que ha vetllat sempre per la Vila i la Ciutat i les famílies i els devots seus.

L'Església vol sempre que disposem el nostre esperit abans de les benediccions solemnes. Vol humilitat, fe, confiança, caritat.

El Pontífex sent que la seva mà és poderosa per obra del Senyor, i per això diu confiat i suplicant: «El nostre ajut és en el nom del Senyor». I el poble, en professió encoratjadora, afegeix: «Que féu el cel i la terra».

Si confiem en el Senyor, el Creador, també sabem que l'oració conjunta dels servents de Crist és sempre escoltada. Per això continua el Bisbe: «El Senyor sigui amb vosaltres»; i respon el poble: «I amb el vostre esperit». I en nom de tots,

canta el Pontífex l'oració que impetra de la Majestat divina la benedicció i santificació de la Corona de la nostra Imatge de la Verge Maria. I l'aspergeix amb aigua beneita i l'encensa amb encens igualment beneït. I així acaba la benedicció de la Corona.

Ara el Bisbe, agenollat al peu de les grades de l'Altar, comença el ritu de la *Coronació,* entonant l'Antífona *Regina caeli.* És el cant de festa a la Reina que veurem coronada. Maria és Mare de Déu, puix el seu Fill és diví; nasqué i morí, però ressuscità tal com digué. Maria és Reina, puix Rei és el seu Fill; patí i morí, però ressuscità aixecant-se triomfal del combat; és amb ella que redimí i conquerí el reialme de la humanitat salvada, i és per la intercessió d'ella que Déu ens atorga totes les gràcies i els mèrits de Crist.

La nostra ciutat, ciutat del treball i del floreixement material, ciutat devota i culta en la vida espiritual, canta gojosa la reialesa de la seva Patrona, que és la Reina del cel i de les nostres llars.

Mentrestant, el Bisbe, acompanyat dels ministres i del Batlle de la ciutat, s'encamina cap a la Imatge. El Batlle porta la Corona, i arribant a les grades de ran del pedestal de la Imatge la dóna al Bisbe. El Pontífex puja els graons, i a tocar de la dolça Imatge recita la fórmula del Pontifical Romà.

«Tal com sou Vós coronada per les nostres mans en la terra, així meresquem, mitjançant Vós, ésser també coronats de glòria i honor en el cel pel vostre Fill Jesucrist.»

I la Corona d'or, argent i pedres precioses, corona de la devoció mariana del Sabadell centenari, és posada al Cap de la Sagrada Imatge, i amb reverència filial i amb tremolor de

mans, el Bisbe la fa baixar dolçament, centrant-la amorosament i ajustant-la, fins que queda bella i magnífica, plaçada sobre la testa gloriosa. Les mans aplaudeixen, les campanes del Santuari, de la ciutat i de la comarca repiquen festives llançades al vol, els cors bateguen jubilosos com tocats per un batall més fort que el de les campanes, i els rostres somriuen de joia i els ulls espurnegen de goig i alegria. Ja ho hem vist, ja ho tenim... Eren les dotze i cinquanta minuts.

Un que ho veié ha dit que també pel rostre del senyor Bisbe saltaren unes llàgrimes a l'hora de la coronació.

Aquests instants de la Coronació han estat un acte llarg, llarg d'amor, goig i gratitud. El cor de la multitud abastava de la Salut a la ciutat i fins a Roma; volia arribar al cel. Aquests moments han tingut una durada més llarga que no pas els instants d'altres emocions. Quina abraçada més gran de caritat hi ha en les ànimes amb el Senyor i amb tots els que estem aquí! Beneïda Litúrgia de la nostra Església romana, – una, santa, catòlica i apostòlica, – que ens condueix i guia a la regió de la llum, del refrigeri i de la pau! ¿Quin poble hi ha, com el nostre poble cristià, que tingui el Senyor son Déu tan a prop seu, i quin poble hi ha que s'acosti tan fàcilment a la majestat del Senyor omnipotent com el nostre poble cristià, gràcies a l'Altar de l'Eucaristia i a la mediació de la Mare de Déu? *Reconcilians ima summis*. Les coses ínfimes són reconciliades amb les supremes dalt del serrat de la Salut. La Verge Maria aplana camins i entendreix els cors superbs i ajunta els homes amb abraçada de vera germanor.

A dalt de la Salut, plena de la llum del sol que hi bat,

plena de benestar amb la frescor que ve de la Font, hi baixa del cel la pau divina a les ànimes i de les ànimes puja al cel la lloança i la gratitud. Dalt de la Salut han regnat junts Jesucrist i la Verge Maria, el «Rex pacificus» i la «Regina pacis». El que hem anhelat ja ho hem vist, ja ho tenim.

Oh, moments que la fe i l'esperança ens asseguren que en el cel són d'eternitat! Ara hi ha permanents la fe, l'esperança i la caritat, totes tres; però, de totes, la més gran és la caritat, i és la que roman eternament.

Quin repics de cors escolta la Mare de Déu des del cel! A la Salut es gaudí el goig d'ésser sabadellencs, i d'ésser cristians i fills de Maria.

La Reina del Cel la tenim coronada a la Salut de Sabadell.

El Bisbe, dret, l'encensa tres vegades i fa proclamar la reialesa de Maria al poble on ella ha plantat el seu tabernacle.

«Corona d'or sobre la seva testa», diu gojós el Pontífex. I el poble respon la professió de la seva fe: «Posada en senyal de santedat, glòria d'honorança i manifestació de potestat». Corona ben merescuda, perquè ella és santa, és gloriosa, és poderosa!

«L'heu coronada, Senyor», continua el Bisbe. I el poble confessa que Déu, el Senyor, l'ha feta Senyora universal: «I l'heu constituïda per damunt les obres de les vostres mans».

Ningú no guanya el Senyor en llarguesa i bondat, i ningú més que la Mare de Déu té omnipotència suplicant de tots els favors i gràcies del cel, com ningú no té tant de seny en pregar ni tant de coratge en demanar com l'Església militant. Per això, ara, prega i demana que tots els qui davant la Imatge de la nostra

Reina coronada honrem humilment la Verge Maria, ens veiem lliures del mal, obtinguem ara el perdó i la gràcia, i després el gaudi de la salvació eterna. És el desig i la confiança de tothom: *Amen.* Així sigui, respon el poble dels fills de Déu i fills de Maria, germans de Jesucrist. *Amen,* repeteixen els altaveus i pels aires va volant i arriba i entra a les cases de la ciutat i de la comarca. *Amen*, diu el malalt i l'afligit. *Amen,* diu el pecador i el just. *Amen,* diu el jovent dalerós de conquestes, de virtuts i de benaurança. *Amen*, també diuen els esposos, els amos i els treballadors, els magistrats i els sacerdots. *Amen, Amen,* ressona en el Purgatori. *Amen, Amen, Amen,* diuen el benaurats de la glòria i els nostres sants i l'Àngel de la ciutat. *Amen,* diu la Verge Maria, coronada en el cel. *Amen*, diu el nostre Senyor Jesucrist, assegut a la dreta del Pare. *Amen,* ha dit—ho ha dit i no torna enrera—Déu eternal.

El Senyor ens ho vol donar tot per Maria, i per ella vol que arribi tot a la seva divina majestat.

Coronada!

Déu vos salve, dolça Mare, oh Regina del Cel gloriosa!

XV

Del cor del Bisbe al cor de la Ciutat

HEM vist i seguit el senyor Bisbe en el ministeri litúrgic de la Coronació. Hem sentit la seva veu en les antífones, fórmules i oracions del Pontifical. Ha estat un ministeri ple d'honorança per a ell i per a nosaltres; i ha estat també aquest ministeri una efusió d'afecte i amor a la Mare de Déu i a Sabadell. El seu rostre i les seves mans traslluïen goig i emoció. I com que és veritat que d'allò que està ple el cor, la boca en parla, el Bisbe volgué comunicar-nos el que sentia en aquells instants. Així, acabat el ritu de la Coronació, des del replà de la grada de la dreta de la Imatge, amb el bàcul a la mà i revestit de tots els ornaments pontificals, dóna una mirada afectuosa a dreta i esquerra, i comença la seva oració.

Transcrivim les notes fidels i autoritzades que prengué En Jaume Calvó, en les quals sembla sentir-se encara l'efusió

de pietat i d'afecte que eixia del cor del Bisbe parlant al cor de la Ciutat.

El senyor Bisbe saluda els Prelats i autoritats presents i els fills de Sabadell i tots els devots de la Salut, i comença el sermó amb les paraules del Llibre dels Proverbis: «Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino».

De gozo se estremece hoy la ciudad de Sabadell al ver coronada con corona de oro, que su piedad fabricó, a su insigne protectora y Madre amantísima, la ***Mare de Déu Font de la Salut****.*

Yo sé cómo vuestros corazones, que rebosan de alegría, no os caben dentro del pecho, y cómo a vuestros ojos emocionados asoman lágrimas y vuestras lenguas se convierten en himnos y loas y vuestras manos baten aplausos para expresar el júbilo intenso que os embarga.

Yo también, cuando ceñía las sienes de la Virgen con esa preciosa corona, consciente de la altísima representación que ostentaba – para honra vuestra y confusión mía – de la augusta autoridad del Papa Pío XII, sentí una trémula conmoción en el pecho, como si presenciara un destello de aquella coronación gloriosa de la Virgen a su entrada en el cielo, aclamada por los coros angélicos, y representada aquí en esa imagen veneranda de Nuestra Señora de la Fuente de la Salud, en este solemnísimo acto, presidido por el Cardenal de Tarragona, el Nuncio de Su Santidad, el Capitán General representando al Jefe del Estado, y todas las altas autoridades de la Provincia y de Sabadell, con

toda esta inmensa muchedumbre del pueblo fiel. Aquí hoy la tierra parece un Cielo. Como Verdaguer en su himno de la coronación, podríamos invitar a los ángeles a asociarse a nuestra fiesta:

Baixau a vols, ¡oh serafins i arcàngels!,
com celestials abelles a la flor.

Yo contemplo este hermoso acto, no como un momento esporádico en la historia del Santuario de la Salud, sino como un hecho trascendental en vuestra vida religiosa, culminación de vuestra piedad mariana. Tal es el significado y naturaleza de esta solemne ceremonia de la coronación de Vuestra Celestial Patrona, que os obliga a mucho porque también es promesa de preciadísimas gracias y bendiciones.

Así como la coronación de María para siempre, en su bienaventurada Asunción al Cielo, es el último escalón de su gloria, cuando el Padre glorifica a la Hija, el Hijo a la Madre, y el Espíritu Santo a la Esposa, así la coronación de la Imagen de la **Mare de Déu de la Salut** *es también el coronamiento de vuestra religiosidad, una consoladora ascensión en la escala de vuestro espiritual crecimiento y el resumen y cifra de vuestro amor a la Madre de Dios.*

La hemos coronado con corona de oro, símbolo y exponente del amor de vuestros corazones. Es el oro aportado por los opulentos y por obreros, por ricos y pobres, el oro del recuerdo y del anillo nupcial...

Y ello me hace recordar también aquellas palabras de

Verdaguer en el citado himno, cuando después de pedir al cielo florones de estrellas, y a la primavera sus más fragantes flores para ceñir las sienes de la Virgen, exclama:

mes la virtut encara val més que elles...,

e invita, consiguientemente, a jóvenes y ancianos a que pongan sus corazones en la corona de la Virgen.

Sí, hijos míos, las virtudes valen mucho más que todos los tesoros. Aquí mismo acabáis de inaugurar el monumento erigido a la gloriosa memoria del preclaro sacerdote hijo de vuestra ciudad, el Dr. Félix Sardá y Salvany. Él resumió en su vida espiritual las virtudes que vosotros habéis de imitar, a saber: la piedad hacia Nuestra Señora; el consorcio de la materia y del espíritu, o sea el amor al progreso material y espiritual; el amor a los pobres desvalidos, desecho de las ciudades, y la efusión de la caridad, simbolizada en las Hermanitas de los Pobres.

Estas son las virtudes que, como el oro y las piedras preciosas para la corona material, habéis de ofrecer como corona espiritual a la Virgen de la Salud. Y si esto nos exige la corona que acabamos de imponer sobre la frente de la Virgen, también ella nos promete grandes consolaciones.

Paréceme ver cómo la Virgen María desde el Cielo, en la cima de sus ascensiones dolorosas y gloriosas, aclamada Reina y Madre, derrama la lluvia de sus dones exquisitos y gracias espirituales, Ella que es la dispensadora y medianera de todas las gracias. Nuevamente con Mosén Cinto podríamos cantar:

Corona de roses
si a la Verge fem,
corona de roses
en el Cel tindrem.

Si vuestra ciudad ha coronado hoy a la que es ***Font de Salut****, esperad una era floreciente para Sabadell. Pedídselo: para que, además de la abundancia de la tierra, os envíe abundante rocío del cielo.*

Yo deseo – como quería vuestro Dr. Sardá y Salvany – que así como suben las chimeneas de las fábricas, también las torres de las iglesias os eleven a lo alto, que debe ser el término y final de nuestros anhelos. Crece y florece vuestra industria, a la vez que con una generosidad digna de toda loa, reparáis y reconstruís los templos.

El majestuoso acto de la Coronación del día de hoy es como el fin de una historia que comenzó en este mismo lugar, cuando en premio de la virtud de aquellos benditos ermitaños, dedicados al cuidado de los enfermos azotados por las epidemias, tuvieron la fortuna de hallar al pie de una fuente de agua, otra de gracia. Y aquella pequeña vena de devoción mariana que manó fresca de la ermita de la Salud, hoy es un mar de gracias y de consuelo que habéis recibido. Y aquella modesta ermita es hoy un venerando y suntuoso santuario.

Queridos hijos, se han colmado finalmente vuestros anhelos.

Cuando en conversación particular con vuestro Alcalde señor Marcet y otros sabadellenses, les pregunté un día – así como a

la descuidada – si no sería procedente coronar a la Virgen de la Salud, me respondieron rápidamente y sin titubeos: «Señor Obispo, lo estamos deseando vivamente». Y cuando con un sacerdote vuestro, el Dr. Carreras, muy enamorado de vuestras cosas, hablábamos de ese acariciado proyecto, me decía él: «No ha de ser una coronación cualquiera. Queremos que sea mediante Breve Pontificio, y que sea el mismo Santo Padre quien bendiga ese antiguo anhelo de la devoción de los sabadellenses a su Patrona». Interpretó mis deseos íntimos; pero había que trabajar para conseguir gracia tan singular.

Y ya sabéis que, cuando en junio último fuí a Roma a practicar la «Visita ad Limina», hice llegar al Santo Padre vuestros deseos, y él, con una generosidad y una amabilidad que mucho os honra y mucho debemos agradecer, accedió gustoso a vuestro requerimiento.

Lo que parecía difícil resultó fácil, gracias a la bondad del Papa y al amor que la Virgen de la Salud tiene a sus hijos de Sabadell.

Con vuestras clamorosas loas y cálidos aplausos, gritos de vuestro corazón, con los suspiros de vuestros pechos y con las lágrimas de vuestros ojos, pedid a vuestra Reina y Madre que derrame sus gracias sobre el Santo Padre, felizmente reinante, para que le conserve la salud del cuerpo y pueda dedicar – en este momento que le son tan necesarias – sus energías para llevar a buen puerto la nave de la Iglesia; por el Jefe del Estado, tan dignamente representado en la persona del Capitán General de la IV Región Militar, para que le dé aliento y ayuda, en bien del pueblo encomendado a su gobierno; por nuestro venerable

Cardenal de Tarragona, Príncipe de la Iglesia, que con su púrpura ha querido realzar nuestra fiesta; por el Excmo. Señor Nuncio Apostólico, que ha dejado las graves tareas y hondas preocupaciones de su elevado cargo, para sumarse también al esplendor de esta coronación; para todos los prelados presentes, clero, autoridades y pueblo.

¡Virgen de la Salud! Ábrase hoy vuestro corazón de Madre y no se cierre jamás, para que de la fuente de gracias que de él brote beban los enfermos del cuerpo y del alma; beban también los sanos para que aquellos curen, éstos se robustezcan y todos nos santifiquemos y nos salvemos, a fin de que los que hoy os coronamos en la tierra merezcamos un día ser por Vos coronados en el Cielo.

El poble, amb la llibertat que encomanava el cel serè, el paisatge ample i obert i l'aire agradós i suau de dalt de la Salut, amb aplaudiments fervorosos digué l'Amén final a l'oració del Bisbe.

XVI

Deo gratias!

SANT Pau exhortava els primers cristians de Colossa que fossin agraïts al Senyor. «Grati estote», els deia. L'acció de gràcies és un dels actes amb què es practica i manifesta la virtut de la religió; i és tan essencial a la vida cristiana que, de la Missa, culte suprem del Cristianisme, se'n diu Eucaristia, bon regraciament. L'acció de gràcies al Senyor, lloa Déu i pacifica el cor de l'home. Qui habitualment dóna gràcies a Déu de tot, intueix harmoniosament la bellesa i el valor de les coses que el volten, allunya la tristesa i el neguit, i atreu per a l'ànima la pau de Déu, que sobrepassa tot seny i sentit.

La litúrgia de la Coronació de les Imatges de la Mare de Déu senyala per al final el *Te Deum* d'acció de gràcies. Hi escau bé! ¿Quina acció de gràcies més poderosa i sincera hi pot haver que la lloança de la santedat i omnipotència de Déu, confessant la seva Trinitat Santíssima? La mateixa Església vol que l'acció de gràcies de la Comunió que ha sadollat els seus fidels, sigui la lloança incessant. «Mai no cessem en la vostra

lloança», diu la Postcomunió de la Dominica primera després de Pentecostès.

Plena i sonorosa havia d'ésser la llaor feta al Senyor per haver-nos donat la Verge Maria per Mare i tenir en ella la Font de la Salut nostra i de tota la ciutat de tres segles ençà. Lloança d'agraïment a la Mare de Déu per la solHicitud maternal que sempre i per a tots nosaltres ha tingut, escoltant les pregàries i penitències dels seus ermitans i les prometences dels fills de Sabadell. Lloança per la glòria de la diada d'avui, que nosaltres hem pogut contemplar i participar: dia esplendorós, aigua de gràcia i salut abundoses que ens han omplert l'esperit aquest matí, multitud devota i joiosa al volt de l'Altar i als peus de Maria, dignitats eclesiàstiques i magistratures civils honorant el Santuari, la nostra Patrona i la ciutat, culte magnífic digne del Senyor, edificador de l'Església i santificador dels fidels, Coronació anhelada, concessió benigna i amorosa del Sant Pare, Breu magnífic i gloriós del Vicari de Jesucrist ratificant canònicament la devoció de la Mare de Déu de la Salut de Sabadell i donant la suprema glorificació i legitimació de la seva Sagrada Imatge. *Grati estote.* Doneu-ne gràcies de tant bé de Déu i de la Verge Maria, ens diria Sant Pau, perquè aquesta és la voluntat del Senyor. Ens ho diu i prescriu el llibre del Pontifical Romà en la litúrgia d'aquest migdia. Encoratgem-nos, doncs, els uns als altres, i esplaiem el nostre cor en Déu i cantem-li agraïts tots junts himnes i càntics espirituals.

Te Deum laudamus, entonà amb cadència sonora la més alta dignitat eclesiàstica que assistia a la Salut, l'Emm. senyor Cardenal de Tarragona revestit de Pontifical. Tothom dem-

peus, els uns en el lloc litúrgic, altres en el lloc de magistratures i representacions, i el poble fidel, en l'amplada de tot el volt, responia: *Te Dominum confitemur.* L'acció de gràcies era sonora i ben ritmada, constantment emotiva i amb alternança encoratjadora. La Santa Imatge ens feia visible el camí de les lloances i de les gratituds per arribar al cel, el camí del perdó i de la impetració: el Senyor ens ho vol donar tot per Maria, i per ella vol que arribi tot a la seva divina majestat.

Si algun cop es pot parlar d'un «Te Deum» solemne, fou el de la Salut en aquell migdia lluminós i beneït.

Deo gratias! A Déu gràcies siguin donades. *Deo gratias!* diria també la Verge Maria des del seu soli reial de la lloança eternal en el cel, pel nostre amor, per la nostra devoció, pels nostres cants; i també *Deo gratias!* diria de la omnipotència suplicant i ministeri de misericòrdia amb què l'ha ornada el Senyor a favor dels devots de la seva Imatge de la Salut de Sabadell. Ella és agraïda, perquè és humil i perquè és sàvia. «Magnificat anima mea Domino...» La meva ànima glorifica el Senyor... canta perennement la Mare de Déu en el cel.

XVII

«Iter para tutum»

EREN dos quarts de dues. Cantat el *Te deum,* quan semblava que tot era acabat, arribà l'hora de l'homenatge espontani del poble i de cadascú a la Reina coronada. Mentre el senyor Cardenal es llevava els ornaments pontificals, es preparà el retorn de la Sagrada Imatge coronada a l'interior del Santuari. Amb devoció i senzillesa, dos sacerdots portaven la Imatge en braços, precedits dels escolanets amb les túniques blanques, i acompayant-la, darrera, el senyor Cardenal amb capa magna, el senyor Nunci de Sa Santedat, el senyor Bisbe de Barcelona, el Pare Abat de Montserrat, el Vicari General de la diòcesi, el senyor Capità General i les autoritats restants i tot el poble fidel. Els llavis i els cors cantaven a la Verge Maria, Reina i Mare, les mans aplaudien devotes, els ulls de tothom fits i piadosos a la bella testa coronada, els rostres somrients de joia i gratitud. «En la vida sou l'Estrella lluminosa...», se n'enduia l'aire de la Salut enllà dels camps i dels camins, cap a la ciutat i les nostres llars.

Per a la festa d'aquest migdia havíem aplanat i adreçat camins del Santuari, i amb l'ajut del Senyor i de la Verge Maria, també els camins de l'esperit. Ara, de retorn al Santuari, els cors li diuen: «*Iter para tutum*». Fresseu-nos via segura! El nostre camí, feu-nos-el Vós. Ara, de retorn pel camí pla... li dèiem tots: *Iter para tutum*. Sigueu sempre el nostre camí. Ara, de retorn, seguint tothom els mateixos passos, com el ramat al pastor, li dèiem: sempre ovelles vostres volem ésser. Lliureu-nos del llop del pecat i de la guineu de la temptació; meneu-nos als prats abundosos de l'Església del vostre Fill diví i a la pleta tranquilla de l'oració i de la confiança i de la resignació cristiana; amoixeu-nos a l'ombra de l'oliverar de la pau i de la pineda de la Salut; porteu-nos a la Font de la vostra aigua saludable i miraclera. *Iter para tutum*. Ara, de retorn pel camí assolellat i triomfal, cap a la Cambra santa del recolliment i de la delícia del culte i dels favors del Cel, li diem: *Iter para tutum*. Aplaneu-nos el camí de la vida, ajudeu-nos a fer el camí de la Salut, porteu-nos sempre cap al cel. El vostre camí és segur: el camí de la Vida és el camí de la Salut.

Així anava avançant la Imatge coronada, i anaven omplint els aires el cant i les aclamacions dels romeus. Just al llindar de la portalada de migdia del Santuari, que bé s'esqueia: «I en l'agonia sou la Porta del cel». És Maria la porta sempre oberta del consol en la vida, compartint les nostres penes i vetllant el nostre son darrer. És la Font de Salut abundosa que mai no es tanca, ni s'eixuga, ni s'estronca. «I en l'agonia sou la Porta del cel».

El Sol de la glòria fa constantment més bella la Reina del

cel; també el batent de sol d'aquest migdia havia colrat la bella Imatge. Entrant en el temple, venia a flor de llavis l'antífona de Vespres: *Nigra sum, sed formosa, filiae Jerusalem: ideo dilexit me Rex, et introduxit me in cubiculum suum.* El Rei la vol en la seva cambra reial.

Entrada en el Santuari, fou collocada arran de les grades del presbiteri, sobre un pedestal, amb un pom de flors a cada costat. I començà la veneració interminable dels prelats, de les autoritats i dels fidels que anaven entrant per les portes de migdia i de ponent i sortien per la de llevant. Amb cants i besades als peus de la Imatge, es feien anelles de la tradició d'un poble que entra i se'n va passant pel Santuari de la Salut, que és Estrella en la vida, i en l'agonia Porta del cel.

Iter para tutum. Pels fills de Sabadell el camí del cel passa per la Salut. *Iter para tutum.* Muntanyes de l'entorn, plans i torrenteres del Vallès, camins de masos i pobles i viaranys de fonts i d'arbredes, horts del riu i vessants del pont, carrers i places de la ciutat, portals i eixides, fressa dels treballadors i sorolls de les fàbriques, xemeneies fumejants i campanars enceladors: sigui'ns sempre, amb vostre favor, Verge i Mare de Déu coronada, camins i motius de llibertat cristiana i d'empara i mèrit de virtut, camins i motius de prosperitat i de germanor ciutadanes, camins que Vós vetlleu des de la Salut, camí de gràcia divina i de metgia dels nostres mals temporals, camí segur de tradició pels de la terra i de beatitud del cel pels vostres devots. Mare de Déu de la Salut, fresseu-nos via segura!

Si era grandiós l'espectacle dels camins del Santuari, venint, pujant i arribant romeus i pelegrins de la Reina aquest

matí, ara el retorn a la ciutat i a d'altres contrades era festiu i gojós. Se'n tornen contents, amb la lloança als llavis, amb guany d'esperit en l'interior. El camí de la Salut era aquest migdia l'únic camí de la ciutat. La multitud ingent que pujà a la Salut, es féu més visible pel camí de retorn. La filera era sencera des del Santuari a les cases de la ciutat; omplien els qui tornaven a peu mitja amplada de la carretera, mentre l'altra meitat l'ocupaven vehicles de tota mena. És ben clar que la principal artèria del cos viu de Sabadell és el camí de la Salut. *Iter para tutum.*

XVIII

«Vostres goigs amb gran plaer cantarem, Verge Maria...»

HEM pensat què haurien estat aquestes festes de la Salut, sense els nostres cants, sense els nostres cants eclesiàstics? Sant Agustí diu que l'himne requereix tres elements: lloança, lloança de Déu, lloança de Déu cantada; de manera que, si manca algun d'aquests tres components, ja no tenim himne. Igualment, també podríem dir que entenem el culte públic solemne a la Mare de Déu de la Salut, amb tres elements: cant, cant eclesiàstic, cant eclesiàstic nostre.

La himnologia mariana i el cant gregorià dels sabadellencs a la Salut, sempre té una realització especial; es fa bé, i amb bondat caracteritzada com en cap més lloc. Els monjos de Solesmes, que canten sempre bé, confessen que en les festes de la Mare de Déu encara canten més bé.

El primer cant del Cristianisme fou el del Verb de Déu en encarnar-se en el temple virginal de Maria; però, no l'oí el món. El segon el cantà la humil Verge Maria a casa de sa cosina

Santa Elisabet, el primer Santuari de la Mare de Déu, Font de gràcia i de salut. Encara ara ella des del cel acompanya i ajuda amb dolça melodia el cant cristià. Sant Agustí ho digué: «Els chors tots cantin joiosos i amb estrofes alternes mesclin llurs cants suavíssims amb els de Maria. Perquè ella, la nostra cantora, *tympanistria* – ritme viu acompanyant –, així tan bé va cantar: *Magnificat*... La meva ànima glorifica el Senyor. I exulta el meu esperit en Déu mon Salvador...»

Si la Verge Maria és la gran cantora de la vida espiritual i de les obres excelses que en ella féu el Senyor, ¿no podem nosaltres lloar el cant nostre marià i les festes nostres de Maria? El lloem. I també volem ésser humils i agraïts; puix lloem l'educació del nostre cant sagrat que fa trenta anys iniciava a Sabadell l'Acadèmia Catòlica amb la fundació de la «Schola Cantorum». Era l'any 1917. Fem la lloança de l'Església i del seu magisteri i de la seva tradició. I també, ben concretament, pels cants de la Salut, lloem agraïts el qui més hi ha fet. El cantor de la Salut ha estat el Pare Josep Franquesa, escolapi, que al cel sigui. En la nostra diada, tants cants diguérem dels que ell ens ensenyà! L'artista de les pintures de l'Altar, el figurà en el plafó de l'Assumpció, endolcida la seva faç d'agonitzant amb el cant de la «Déu vos salve, dolça Mare», que té a la mà esquerra, mentre amb la seva dreta senyala el ritme. Delia que el Santuari tingués la seva Antífona. I ell ens féu la lletra; i la melodia deliciosa ens l'adaptà el plorat Rvdm. Abat Dom Gregori M.ª Sunyol, el mestre de tots els mestres i cantaires del cant gregorià en la nostra Província tarraconense.

Sabadell ha cantat amb plaer els goigs i les glòries de la Verge Maria en aquestes festes centenàries. Aquestes festes també han guanyat per a la Mare de Déu de la Salut l'harmonia choral de l'Orfeó de Sabadell. Que bé han cantat!

Els tres dies del Triduum hi hagué, com hem dit, Missa solemne a les set del matí a l'església parroquial de Sant Feliu. El dia 16 es cantà la Missa de Santa Gertrudis, amb l'Ordinari de l'*Alma Pater;* el dia 17, la Missa de Santa Margarida d'Alacoque, amb l'Ordinari de la *Cum Jubilo;* i el dissabte dia 18, la de Sant Lluc, Evangelista, amb l'Ordinari de la *De Angelis*. Al vespre, a les set, l'Orfeó cantà cada dia les Avemaries de la Visita Espiritual i unes estrofes dels Goigs i del Càntic, ressonant la tornada amb el clam dolcíssim i unís on dels milers de devots que omplien l'església. Fa goig el temple de Sant Feliu, ple de fidels cantant sota les altes voltes, amb l'Altar sempre al davant encaminant la veu i l'esperit. Durant la Novena del mes de maig – del 3 a l'11 – i en aquests dies de conclusió de les festes centenàries, Sabadell ha mostrat clarament que estima la Mare de Déu de la Font de la Salut. Tots els bons amadors canten. Tots els bons fidels també canten. El cant religiós del poble fa l'ànima sincera amb la fe i amb el pròxim. Canta perquè creu i perquè estima. Canta el que sent; i ho fa sentir. Canta dòcilment i lliurement. A Sabadell hi ha un poble que creu, estima i canta.

De bon matí del diumenge, camí de la Salut, cants i més cants, himnes i antífones, tots marians, en llengua llatina i en llengua materna, pels carrers i per la carretera. Si se'n saben de cants bons i bonics! Naixia el dia i creixia en les ànimes.

Els primers raigs del sol encara acotxat, apagaven el resplendor de les estrelles; i mentre s'anava ponent als ulls l'estrella de la matinada, els cants ens portaven cap a llevant a la *Salus Infirmorum* servint-nos de guia la *Stella Matutina* de les ànimes. Ja així, conjuntament, s'escauen en la Lletania de la Verge Maria.

Aquella Missa d'alba d'arribant a la Salut, fou un migdia eucarístic que el recordarà tota la vida el romeu.

Aquell matí de la Salut tingué varietat de matisos de culte i d'experiència religiosa. De bon matí la fruïció quieta i recollida dels cants i de la Missa devota de Comunió, sota els pins, i arrecerats als murs del Santuari. Quan el sol ja era ben alt, la majestat del Pontifical, de cara a un paisatge obert, l'amplitud de cants i de veus, la grandiositat de l'assemblea a tot el volt d'un altar gloriós, magnificent i dignament eclesiàstic. En aquesta hora el cant prengué la sonoritat de grandesa i de multitud, la vistositat de culte sota el cel serè i el sol brillant; era la donació volguda i amorosa per a l'esplendor anhelat i assolit, la fruïció manifesta de l'aportament caritatiu de tothom i de cadascú. Ha estat Missa solemne, Pontifical! Aquest Pontifical havia d'ésser en l'esplanada prevista; hi havia de batre el sol de ple, hi havia de tocar el vent, hi havia de cabre la multitud, la visió havia d'acabar a la llunyania; i al bell mig de la grandiositat del cel i de la terra, l'Altar i la sagrada Imatge i el cant unànime, concorde i unís on. Això fou aquell Pontifical de la Missa votiva cantada de la Mare de Déu.

La Verge Maria és l'obra mestra en tot l'ordre de la creació; puix res no pot ésser fet millor ni més gran que Maria,

com diuen Sant Tomàs i Sant Bonaventura. El mateix Doctor Angèlic diu que hi ha tres coses que no és possible imaginar-les més perfectes del que són: la humanitat de Jesucrist, la benaventurança del cel i la benaurada Verge Maria. En aquesta hora dels cants seculars universals de la Missa *Salve, Sancta Parens*, lloàrem Déu precisament per les seves coses grans obrades en la humil Verge Maria, i li fèiem acció de gràcies mitjançant el sacrifici sant del Cos de Jesucrist, i li demanàvem confiadament la benaurada eternitat del cel... En aquesta hora, el cant marià de l'Església, la lloança collectiva i l'Eucaristia solemne, donaven una fruïció com poques se'n tenen a la terra. En aquesta hora l'afirmació de l'Angèlic es feia lluminosa i la copsàvem amb un tast de la veritat fruïda.

Hi havia reunides les Scholae Cantorum de Sabadell, les de Terrassa i Seminari de Barcelona i, també, altres components d'associacions gregorianistes de Barcelona i l'Escolania de la Parròquia de Sant Feliu amb el seu mestre, Mossèn Camil Geis. Ocupaven el lloc de l'esplanada del cantó de l'Epístola per a ells reservat. Dirigia la cantúria el Rvnd. Pare Miquel Altisent, escolapi.

¿Hem pensat què haurien estat aquestes festes de la Salut sense els nostres cants, sense els nostres cants eclesiàstics?

La litúrgia de la Coronació de les Imatges de la Mare de Déu també té els seus cants. L'Església no vol un ministre i un escolà tots sols. Calen un Pontífex i tot un poble. I així fou a la Salut. El poble cristià de Sabadell ornava el cerimonial amb els seus cants. No eren veus mercenàries, ni solament acadèmiques; era la veu popular i educada del poble fidel i amador.

Quan la Imatge coronada és dolçament retornada al Santuari, *in cubiculum suum*, l'acompanya la mirada i l'alegria de tothom i la victoreja la cantúria incessant. Les cantades continuen dins del temple, quan rep la veneració i el bes devot i gojós de tothom. La veu interior del fidel devot, deia:

«Vostres goigs amb gran plaer
cantarem, Verge Maria...»

Tres dies ha que us cantem. Avui, ben de matinet, hem refilat com els rossinyols pel camí cap a Vós. Tot el matí que cantem al redós de la vostra Casa. I encara no estem cansats; perquè l'estimar no cansa. *Ubi amor non est labor*, diu Sant Agustí. I cants d'amor han estat els nostres.

Clogué la litúrgia d'aquell matí el cant del *Te Deum*. Milers eren els llavis, les ments i els cors que cantaven la lloança de Déu en acció de gràcies. Solemne, sonor i edificant fou el *Te Deum* per la Coronació de la Mare de Déu de la Salut. Calia l'acció de gràcies cantada.

XIX

Recolliment de l'hora foscant

FINS al vespre continuà la cantúria en el Santuari. L'esplendor i la grandiositat de la litúrgia del matí, a la tarda es recollí en l'interior del temple. Les Vespres Pontificals de la Mare de Déu, cantades cap al tard, foren com un flam d'un foc de meravella. Enardia el cant la Imatge coronada en el seu recambró reial i les glòries resplendents dels seus privilegis pintades a la seva dreta i esquerra; també cada veu encoratjava una veu germana. Hi havia un caliu en el cor de cadascú, que sense consumir, escalfava. Era el Santuari un encenser prodigiós.

Aquestes festes de la Salut han fet veure altra vegada ben clar l'harmonia del cant gregorià amb la litúrgia de l'Altar i el sentit cultual del poble cristià en les grans solemnitats i amb l'assistència piadosa dels fidels en multitud edificant.

En tombar el dia, posada ja la Sagrada Imatge altre cop

en el seu recambró de visita íntima i de pregària instant i confiada, amb el temple ple de llum, a fora, mentre el sol va aponentant-se, uns núvols grisos cobreixen el cel. Abans de la posta, sembla com si el Vallès s'hagués tot entristit des que ja no el mira, a l'aire lliure, des de la serra, la dolça Mare de la Salut de Sabadell.

Les campanes criden novament els qui són dalt de la Salut i els qui han tornat a la ciutat, a lloar la Reina coronada. A les quatre es diu el Sant Rosari, contemplant els misteris gloriosos amb l'enfilall de les cinquanta Avemaries, salmeig popular de veritable lloança i de petició a la Mare de Déu. I tot seguit es fa la Visita Espiritual i canta les Avemaries de cada invocació l'Orfeó de Sabadell. Fou solemne la Visita d'aquesta tarda, fou sonora la pregària de tot el temple. I les cantades dels uns i el cant de tots foren deliciosos.

I arribaven més devots. Com que a fora estava núvol i s'anava enfosquint, l'interior del Santuari, esplendorós de llum i de festassa, cridava encara més al recolliment de l'hora foscant. Eren dos quarts de sis quan començaren les Vespres pontificals de la benaventurada Verge Maria. Oficia el Rvdm. P. Abat de Montserrat, Dom Aureli M.ª Escarré, assistit de dos sacerdots de la ciutat. La Schola Cantorum del Seminari de Barcelona fa el chor petit, i el chor gran el fa tot el temple atapeït de fidels cantadors.

Si la grandiositat del matí demanava prescindir de murs i de sostre, de llums i pintures, el cap al tard requeria l'empara de les parets i el servei dels llums i dels colors de l'artista. Era l'hora de la meditació, del recompte, de la intimitat dins el Palau.

El Pare Abat, qui ben de matinet cantà Missa en Pontifical a dalt de Montserrat on tenia visita de romeria nombrosa i devota, ara, post el sol, entona les Vespres de la Mare de Déu dalt de la nostra serra en el Santuari de la Salut de Sabadell, que sempre dóna la dreta a la Muntanya Santa, Palau de la Moreneta, la Princesa del Principat.

Comença la primera antífona, que és el cant extàtic i suavíssim de la Verge Maria en la seva cambreta humil de Natzaret i en l'eterna mansió del cel: *Dum esset Rex...* «Estant-se el Rei recolzat en la taula, el nard meu ha donat una olor suavíssima.» I seguia la lloança del Senyor, Redemptor nostre, nat de la Verge Maria que aquest matí el Sant Pare ens ha coronat en la seva Imatge santa de la Salut de Sabadell. Ella endolcia i enardia els cants des del recambró de la seva reialesa, mirant sempre el poble devot, abraçant amorosament el seu Fillet diví que es gira dalerós cap als seus membres redimits. Ella mira i ens estima i ens obté del seu Jesuset salut i gràcia pel cos i per l'ànima.

Nosaltres li cantem dolçament en veu alta el pensament del cor del seu Fillet: *Laeva eius...* «Sa mà esquerra té sota ma testa, i amb la seva dreta manyaga m'abraça». *Laudate, pueri, Dominum.* Lloem-lo, doncs, nosaltres servents del Senyor. El seu nom cal lloar-lo des de la sortida del sol fins a la posta. Ell ens alça i alçarà de la terra baixa vers el cim de la vida d'esperit i de caritat; ell ens fa entrar al seu Palau, amb tots els prínceps del seu poble, fills des d'ara abundosos de la seva Mare santíssima.

El diàleg entre Mare i Fill va endavant, mentre els pelegrins

de la Reina van enfilant el salmeig. Torna la Reina i diu a l'ànima fidel, planter del seu Roser: *Nigra sum, sed formosa...* «Sóc morena pro bella, filles de Jerusalem: perxò m'ha estimat a mi el Rei, i me n'ha fet entrar dins de la seva estança». I nosaltres amb goig chorejàvem, encoratjant-nos els uns als altres: «Tot jo em só alegrat, quan m'ha estat dit: irem a la casa del senyor». Ens hem parat en els atris de la Jerusalem de la Salut; tres segles fa que els sabadellencs hi pugen a colles: també nosaltres avui, per donar testimoni a tot el poble de la nostra lloança al Senyor i a la dolça Mare de Déu. I preguem per la pau de la ciutat i de les seves ànimes, i per la virtut i prosperitat dels qui li volen el bé, perquè Sabadell, rusc de treball, sigui de virtuts flairosa i un espill resplendent de la glòria que té en el seu Santuari. Demanem per al poble devot la benaurança.

El Senyor, cap a l'estiu, fa arribar a la Reina la seva veu, i li diu: *Jam hiems transiit...* «Ja l'hivern s'ha acabat, i la pluja ha cessat i ha fugit: alceu-vos, aimia meva, i veniu». La Mare de Déu ho escolta. També l'ànima mariana; i ho entén. S'acosta l'hora de l'Assumpció, per a fer-la Emperadriu de la Ciutat joiosa. És l'hora de bastir la Ciutat nova a la terra, el reialme de la Mare de Déu de la Salut a Sabadell. És el seu Jesuset, el seu petit Nostre Senyor, qui ha edificat l'Església i el Santuari i el temple de l'ànima cristiana. Si no fos el Senyor qui el basteix, debades treballaran els qui el pugen; si el Senyor no guarda els murs de la ciutat, debades vetllen els seus sentinelles.

Debades fóra matinejar i allargar la vetlla per a menjar el

pa de dolor, si abans de trencar l'alba, Maria no vetllés des de la serra el seu reialme i la bona fillada heretada del Senyor. Ella vol ardida la nostra joventut i que mai no s'avergonyeixi de cantar els seus goigs i els seus favors.

Ara és l'Església, i l'ànima redimida, i és, també, la ciutat nostra benamada que ha entrat al Santuari, que en aquesta hora la mira coronada, i diu: *Speciosa facta es...* «Tota bella us heu tornat i més dolça en les vostres delícies, Santa Mare de Déu». Davant la glòria de Maria i del Santuari, canta agraïda la ciutat cristiana, com canta Maria la grandesa en ella obrada pel Senyor: Jerusalem, Santuari electe, lloa el Senyor, el teu Déu. Ell ha afermat les lleves de les teves portes, dins els teus murs són beneïts els teus fills. Ella guarda la pau en els termenals de la ciutat, i de la flor de la xeixa la sadolla. ¿Amb quins altres pobles s'ha comportat igual? La veu de Roma aquí ha estat oïda, i els seus designis han estat per nosaltres. «Tota bella us heu tornat i més dolça en les vostres delícies, Santa Mare de Déu».

Així ha anat cantant el poble dins el Santuari atapeït i compacte de fe, pietat i devoció. Segueix la Capítula, professió de la fidelitat de Maria i de la seva glòria sempiterna. Sembla que ens ho digui a nosaltres: «Ministra sóc davant el Senyor en el temple sant», ministra de l'oració, del sacrifici i de la comunió. El Pontífex s'agenolla al peu de l'Altar, i amb ell els altres ministres i el poble; i entona l'himne: *Ave, maris stella*. Salve, estel de la mar, Mare augusta de Déu, Verge sempre igual, del cel porta feliç. I li demanem l'aquietament de l'esperit, l'alliberament del pecador, llum per als cecs, foragi-

INSTITUTO AMATLLER DE ARTE HISPANICO

tament dels mals, la impetració de tots els béns. «Mostreu ésser nostra Mare». I a la que és Verge incomparable i la més humil entre totes, li demanem que, lliures de culpa, ens faci mansuets i castos. Doneu-nos vida pura, fresseu-nos via segura. *Iter para tutum.* Feu-nos anar pel bon camí, confiats en Vós, fins a veure Jesús i poder tots junts lloar-lo en el goig eternal.

Ha arribat l'hora del sacrifici vesperal. L'antífona anuncia el compliment de la profecia que féu la Verge Maria a la seva cosina Santa Elisabet. Aquesta hora pia de recolliment a l'hora foscant a la Salut de Sabadell, en dóna testimoniança gloriosa: «Benaurada em diran totes les generacions, perquè Déu es fixà en la seva humil serventa.» I el cant eternal del «Magnificat» de Maria, va repetint-se en el temple il·luminat, mentre el Pontífex ofereix l'encens a l'Altar del Nou Testament. Maria canta, i els elegits del cel i els vianants de la terra repeteixen la confessió de la dolça Mare de Déu i Regina nostra. Per tota la nau s'estén el fum de l'encens amb olor suavíssima. Així pugi al cel la pregària sonora de la ment, del cor i dels llavis del Santuari.

A fora ja és fosc.

El Santuari, per dintre, és il·luminat, i en els ulls dels devots hi ha claror; encara més en les ànimes. El Pontífex des del tron canta l'Oració demanant la Salut perpètua de cos i ànima, l'alliberament de la tristesa temporal i el goig de l'alegria sempiterna. *Amen,* diu el Santuari.

Es fa Exposició major del Santíssim Sagrament, i davant el Senyor exposat, cantem la pregària pel Sant Pare, amb l'«Oremus pro Pontifice nostro Pio», i el cant per la pau

«Pax in caelo, pax in terra». I el Pontífex dóna la benedicció amb el Santíssim a dreta i esquerra.

A la Reina coronada, voltada d'encens i encesa de benedicció, es canta la *Salve* solemne i el Càntic de la ciutat a la Mare de Déu de la Salut.

Al final de la diada, bé podem dir a tothom amb franca i sincera confessió: «No solament de pa viu l'home, sinó també de tota paraula que procedeix de la boca de Déu». Qui no l'ha provada ho pressent; qui l'ha tastada ho sap.

XX

«Nós confiem...»

EL Sant Pare, després de concedir-nos el privilegi de la Coronació, acaba el seu Breu magnífic amb un auguri d'aprofitament religiós de la diada d'avui i amb manifestació de la seva confiança en el creixement de l'amor i devoció dels sabadellencs i diocesans a la Mare de Déu.

«Nós no tenim ni el més petit dubte que aquestes santes solemnitats serviran eficaçment per al bé de la religió i profit espiritual del poble; i confiem, també, que els fidels cristians de les parròquies de la ciutat i fins de tota la diòcesis s'enfervoritzaran a estimar i venerar cada dia més i més la Mare de Déu.»

Vol el Sant Pare que l'esplendor de la festassa no sigui solament una manifestació de sentiment religiós, ni una exhibició d'honorança ciutadana, o com ha dit el senyor Bisbe «un moment esporàdic de la història de la Salut».

Una Coronació és un cim. Som dalt de la muntanya de la devoció mariana. Però el camí per arribar-hi l'han fressat les generacions dels nostres pares, avis i avantpassats. Tres segles de caminar pel mateix indret, senyalen i marquen la fermesa i l'eficàcia d'un viarany, d'una drecera, d'un camí ral.

El pas per un camí vol dir afecte i humilitat, és respecte i obediència, i també comoditat. Un camí mantes voltes senyala una tradició. Benaurat el poble que ha estimat i estima la tradició seva, puix que tindrà ben fàcilment fonda espiritualitat. Benaurat el poble que estima i segueix el seu camí. El camí de la Salut l'han fet els bons sabadellencs durant trescents anys, i nosaltres l'hem heretat; i és també un camí més antigament secular, que ha indicat sempre a la ciutat el bressol de la seva nissaga. Però, és, encara més, un camí efecte d'una predilecció de la Mare de Déu. És ella qui l'ha volgut, és ella qui l'ha enginyat i l'ha glorificat amb els seus favors i gràcies. Sabadell ha estat l'amada de la Verge Maria; i la Vila i la Ciutat té el mèrit de la fidelitat servada fins avui i de l'amor multiplicada. Per això ha pogut dir el senyor Bisbe en la seva oració, que «l'acte majestuós de la Coronació del dia d'avui és la fi d'una història que comença en aquest mateix lloc».

Una Coronació és un cim; però, també és un do, una concessió de la Santa Mare Església. Per això l'hem rodejada de tanta solemnitat, per això l'hem estimada tant. I els dons a una societat es celebren amb esplendor social. Les obres de l'Església són de glorificació de Déu i de salvació dels homes; i les seves festes tenen també aquesta doble eficàcia. Per això el Sant Pare augura que «aquestes solemnitats serviran eficaç-

ment per al bé de la religió i profit espiritual del poble». La litúrgia catòlica presentada i acomplerta amb fidel observança, és la pedagogia més poderosa del poble fidel i ensems realitza la seva missió de lloança de Déu suprema i oficial i de santificació eficaç dels homes. L'exemplaritat de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Salut n'és la confirmació. Els cultes externs foren magnífics; l'oració, el sacrifici i la pietat del poble foren constants des de punta de dia fins al vespre.

El Sant Pare també confia que l'amor i la devoció dels fidels cristians de la ciutat i fins de tot el bisbat a la Mare de Déu, seran cada dia més grans i més forts. La pietat del poble que puja a la Salut és cada dia major i més nombrosa. La bellesa de la seva casa atreu els senzills i els distingits. Tots hi deixen la pregària i se n'emporten la confiança i l'afecte de la Mare de Déu. L'exaltació que de Roma ha rebut, fa més poderós el Santuari i més catòlica la visita i l'oració. Feliç el poble i feliç la comarca que té un Santuari de la Mare de Déu: perquè mai no s'ha perdut un fill de Maria. No marxa mai de buit qui a ella acut; puix on ella és, com en les noces de Canà d'ahir, d'avui i de sempre, hi ha consol i ajut, benedicció i encert.

El Sant Pare coneix la importància secular de la devoció dels sabadellencs, de les famílies sabadellenques i de la ciutat nostra a la Mare de Déu de la Salut. Coneix la generositat en la dotació i l'embelliment del Santuari. Coneix la rectitud, la noblesa i la magnificència de la seva restauració. Coneix l'increment de pietat, l'exemplaritat del culte eucarístic, la distinció i riquesa dels cants marians. El Sant Pare ha lloat la tradició, l'esperit i la vitalitat de la Salut.

Una Coronació és un cim; però, també és l'acceptació i la promesa d'una servitud. Benaurada la servitud a la Mare de Déu, que és per a fer regnar els seus servents! El Sant Pare confia que des de la seva altura encara ens animarem més cap als cims mai prou elevats de l'amor a la dolça i pura, a la pia i clement Verge Maria, Mare de Déu.

Hi havem d'acudir sense peresa, i l'havem d'estimar sense mesura.

CLOENDA

Ara que ja ha passat

CERT que fou un dia bonic el de la Coronació de la nostra Patrona i Protectora, la Mare de Déu de la Font de la Salut? Poques vegades hem vist el món tan bonic com aquell dia. Si es mira amb la pau del Senyor dintre de l'ull nostre, bonic es veu el món, com diu Maragall. La Coronació ens féu anar a la Salut, només per la Mare de Déu i el Senyor. Com els pastors que reberen l'anunci de l'Àngel i es posaren a caminar cap a Betlem, també nosaltres pujàrem la serra i vérem com ens fou dit. I, després, també hem anat pregonant les meravelles de la diada i de la contrada i de la seva Reina. Dies com aquell, pocs se'n donen a la terra!

Ara que ja ha passat, ve l'hora de la meditació i de la fruïció espiritual del record; ve l'hora del recompte i de l'orientació pel deure de tradició, d'agraïment i de professió.

No fou pas la veu que ressona en el desert l'anunci de la Coronació de la Sagrada Imatge de Maria. Volíem que fos el mateix Sant Pare que ens la coronés, mitjançant un Breu seu. I així ens l'aconseguí el nostre senyor Bisbe. El cor de tots ens

féu un salt, quan ens anunciaren la diada: a mitja tardor, el dia 19 d'octubre. Pressentíem la diada més esplendorosa de la història religiosa i de la tradició mariana de la ciutat. Els servidors de la Reina començaren els preparatius de la festa. Clergues i seglars, fadrins i obrers, artistes, cantaires, brodadores, treballaven a desdir per a la Mare de Déu de la Salut i la seva coronació. També de mans opulents i de ciutadans humils començà l'ofrena d'or i argent per a la Corona i de pedres de vàlua. La generositat, l'amor i la devoció de treballs i ofrenes queden escrites en el llibre de la vida eterna. Les mans de l'orfebre anaven transformant les joies dels devots en corona reial per a la Imatge de la Salut; també ànimes bones pregaven a la Mare de Déu, mestra d'orfebreria la més excelsa, que en el cel anés enjoiant també la Corona de glòria per als seus generosos devots i piadosos servidors.

El senyor Bisbe desitjava que la Coronació fos presenciada i assistida pel senyor Nunci de Sa Santedat i pel nostre Eminentíssim senyor Cardenal. El Santuari hi volia la presència de les primeres autoritats i dels primers magistrats civils, i totes les autoritats de la ciutat i de la comarca; com, també, la representació de tota la vida social ciutadana. I tots hi volíem la presència personal de Montserrat, que des de fa molts segles Sabadell n'és tan devota, i del qual no ens abandona la seva visió a fora i a dins del Santuari. I els tinguérem tots a la nostra festa.

Ara que ja ha passat veiem bé que la Coronació és un cim. L'ha preparada la mateixa Verge Maria, mostrant-se Font de Salut de Sabadell. El Santuari l'ha bastit la ciutat, i l'ha con-

servat amb les seves pregàries; l'ha glorificat la Mare de Déu amb els seus favors i miracles. La bellesa i l'ornamentació actuals són recents; però, l'ha fet possible un quart de segle llarg d'educació religiosa i litúrgica de la ciutat en el culte de l'Església de Déu. Els sabadellencs estimen la glòria del seu Santuari de la Salut; però, entenem, que la glòria d'avui glorifica els primers ermitans i els nostres avis devots de la Salut, i és l'honor dels formadors de la generació vivent.

Ara que ja ha passat, meditem els camins que ens han portat a la grandiositat d'aquell dia. Per això el Sant Pare desitja, no l'esplendor d'unes hores només, sinó la continuïtat de la història i l'edificació religiosa de la ciutat de demà en l'amor i la veneració de la Mare de Déu i en la seva confiança a l'hora de les penes i de les alegries.

Ara que ja ha passat, trobem més gran i més bell el nostre Santuari, Palau de la nostra Reina. L'Església de Crist és un edifici vivent bastit amb pedres humanes, és l'edifici de la humanitat sobrenaturalitzada. Té la bellesa de les coses sensibles dignificades per l'ideal nou i etern de Jesucrist, té la solidesa de les virtuts de l'esperit sublimat per la revelació divina i vivificat i enfortit pels fruits de la Creu de Jesús. L'Església viva, edifici evangèlic, la veiem figurada en el nostre Santuari, bastit dalt de l'altura, embellit i dignificat i sostingut en l'Altar, pedra angular, i endolcit i amorosit amb la gràcia de la Verge Maria, Reina coronada tota maternal, fent de celestial Infermera del nostre cos i de la nostra ànima en aquesta vall de llàgrimes.

Ara que ja ha passat, sentim gratitud a Déu Nostre Senyor per la seva providència bondadosa envers nosaltres d'haver-nos

donat Sabadell per ciutat nostra, d'haver-nos fet hereus de la seva tradició i de tenir nostre un Santuari de la Mare de Déu, Font inexhaurible de gràcia i de salut per al nostre poble que l'estima.

Ara que ja ha passat, hem hagut d'escriure la crònica de la Coronació per a memòria d'avui i de demà. Però, no és pas completa del tot. No podia ésser-ho. Fou una diada de més intimitat que no pas esplendor, tot i essent un dia esplendorós en totes les coses, com pocs se'n donen a la terra. La Crònica completa la guarden en el Cel, arxiu molt més ric i més verídic que no pas els de la ciutat dels mortals. I encara es va escrivint, afegint-hi cada dia una estrofa com a l'oda infinita del poeta. Els Àngels van omplint els seus fulls amb lletres d'or. És que la devoció de la Salut també va enjoiant, encara, la dolça testa coronada, i les mans bondadoses de la Reina, Font de Salut a la serra, preparen en el cel la corona dels seus servidors i devots.

*

Mare de Déu de la Salut, pregueu per nosaltres: perquè qui ha escrit la crònica de la vostra Coronació en la serra de Sant Iscle de Sabadell, i tots els qui la llegeixin, estiguin consignats en la Crònica dels predestinats, de memòria eterna, que Vós llegiu en el Cel. Així sigui.

IL·LUSTRACIONS

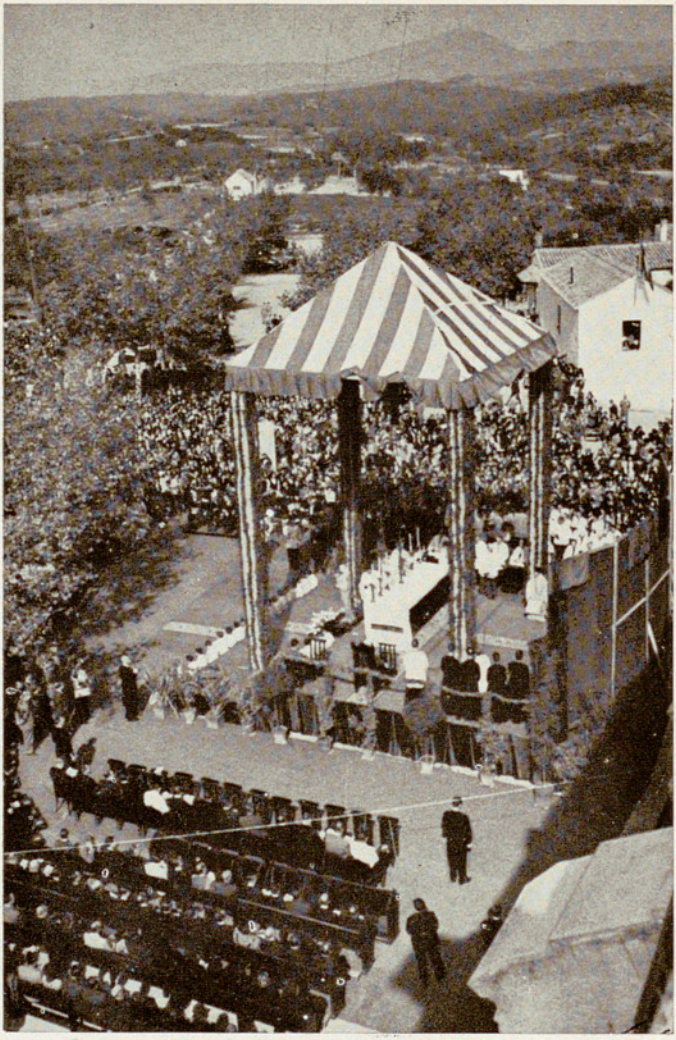
Les Vespres Pontificals de la Mare de Déu davant la Santa Imatge, en la parròquia de Sant Feliu, final de la Novena del mes de Maig.

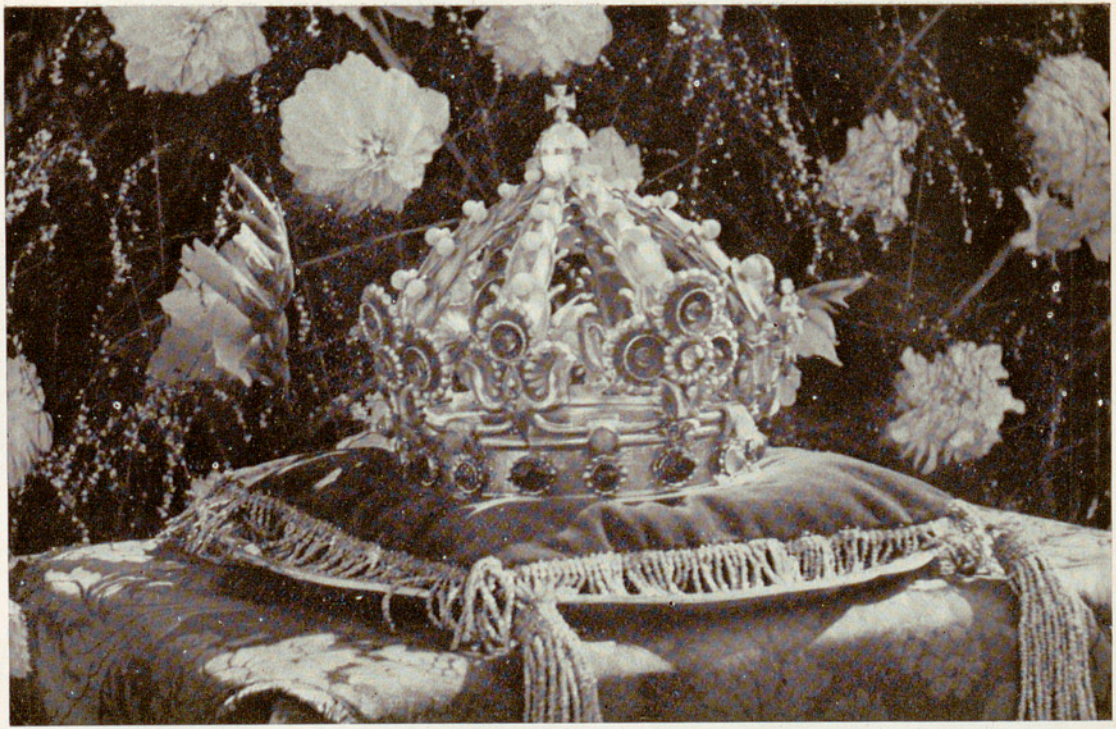
Els romeus en el Rosari de l'Aurora fent el camí de la Salut, que és el camí de la vida.

La Missa cantada sota els pins que destriaven els raigs del sol ixent.

El magnífic Altar, centre de la corona de poble fidel i de la varietat harmoniosa del paisatge vallesenc.

La Corona d'or, argent i pedreria, signe de la santedat, de l'honor i de la reialesa de la Mare de Déu.

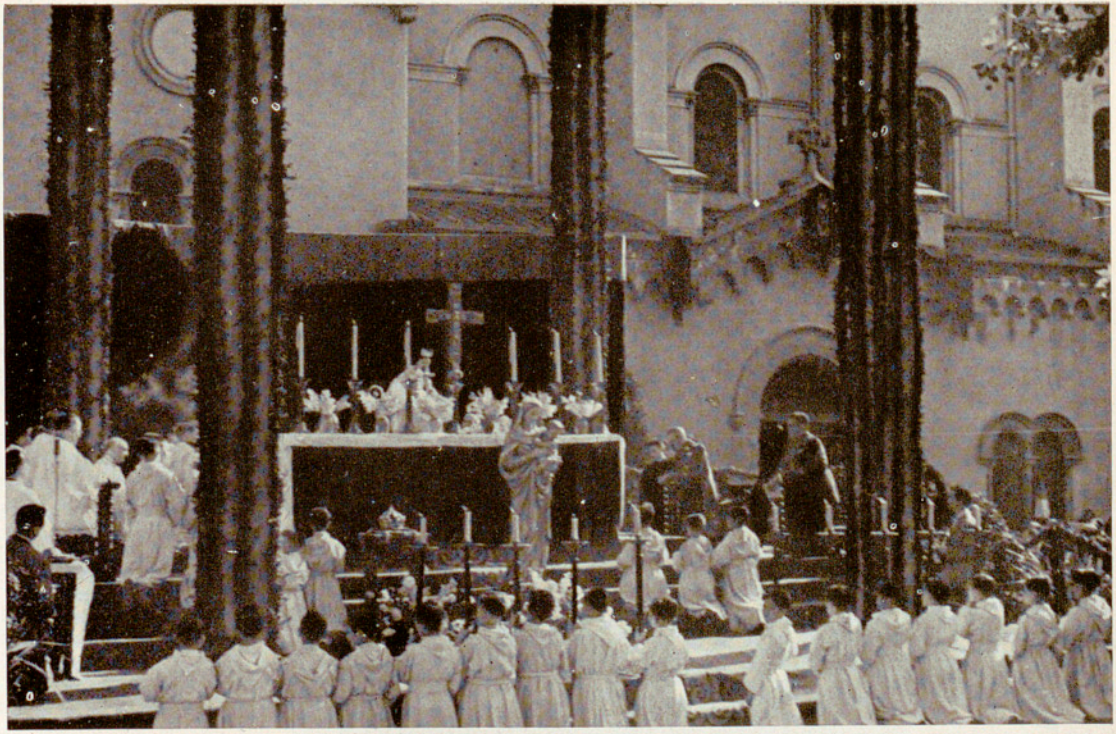
L'Eminentíssim senyor Cardenal de Tarragona
admira i lloa la Corona preciosa.

La bella i venerada Imatge, posada com antipendi de l'Altar, abans d'ésser coronada.

Un poble gran omplia l'esplanada de migdia, el bosquet de ponent i el camp i esplanades obertes del nord.

El Sol bat de ple a l'Altar quan el Nunci eleva el Calze de salut.

I la Corona el Bisbe la fa baixar dolçament, fins que queda bella i magnífica plaçada sobre la testa gloriosa.

De retorn pel camí assolellat i triomfal, cap a la Cambra santa, li diem: ajudeu-nos a fer el camí de la Salut!

...el Nunci del Sant Pare, el Bisbe de Barcelona, l'Abat de Montserrat, ... acompanyen cap a l'interior del Santuari la Imatge Santa de la Mare de Déu coronada.

ADDENDA

I

LA CIUTAT I LA COMARCA DE SABADELL
DEMANEN LA CORONACIÓ DE LA
MARE DE DÉU DE LA SALUT

AL EXCELENTÍSIMO Y REVERENDÍSIMO SEÑOR DOCTOR DON GREGORIO MODREGO CASAUS OBISPO DE BARCELONA

Señor: *Los que suscriben, señores miembros de la Junta Administrativa del Real Santuario de nuestra Señora de la Salud de Sabadell; reverendos párrocos y sacerdotes de la clerecía Diocesana y Regular del arciprestazgo de Sabadell y pueblos limítrofes; el pleno de la excelentísima Corporación municipal de la ciudad y señores alcaldes de los pueblos limítrofes, acogiendo el deseo unánime de sus respectivas poblaciones; señores miembros de las juntas directivas de las entidades y asociaciones católicas y señores delegados, presidentes y directores de las entidades civiles, industriales, comerciales, culturales y artísticas de la ciudad de Sabadell, en nombre y representación de todos sus componentes, acuden a V. E. R. con la debida reverencia y*

Exponen: *Que cumpliéndose en el presente año el 250 aniversario del Voto popular de acudir anualmente al Santuario de la Salud, que ratificó el Consejo de la Villa prescribiendo para el segundo domingo de mayo la festividad especialmente*

dedicada a nuestra Santísima Patrona, la que ha venido celebrándose sucesivamente y hasta la fecha en dicho propio domingo y lunes siguiente, con notable incremento de la devoción a la Santísima Virgen en todos los estamentos ciudadanos, y siendo innumerables los celestiales favores, particulares y públicos, otorgados durante estos dos siglos y medio a familias y barrios enteros de la ciudad y pueblos de su comarca, cuyo testimonio se manifiesta en parte en los numerosos exvotos, promesas y ofrendas hechas a la Virgen de la Salud, a V. E. R. humildemente

Suplican: *Se digne elevar las preces correspondientes a nuestro Santísimo Padre Pío XII, felizmente reinante, para que con su Autoridad Apostólica conceda las gracias de la Coronación Canónica de la venerada Imagen de nuestra Señora de la Salud y bajo esta advocación declarar a la Virgen Santísima Abogada y Patrona de la ciudad de Sabadell y de su comarca.*

Gracia que los infrascritos esperan alcanzar de la bondad de V. E. R. cuya vida guarde Dios muchos años.

Sabadell, 15 de febrero de 1947

JUNTA ADMINISTRATIVA DEL SANTUARIO

José M.ª Marcet, Alcalde y Presidente.
José M.ª Vázquez, Pbro., Arcipreste y Vice-presidente.
Ernesto Mateu, Pbro., Vocal eclesiástico y Capellán del Santuario.
Juan Comas, Secretario.

Pablo M.ª Llonch, Tesorero.
Ezequiel Estruch, Vocal.
Ramón Pujol, Vocal.
Joaquín Taulé, Concejal.
Andrés Flaqué, Concejal.

PARROQUIAS

Arciprestal de San Félix: José M.ª Vázquez, Arcipreste y Encargado del Santísimo Salvador; José Pons, Coadjutor; José M.ª Bosch, Francisco Llonch, Camilo Geis, Ernesto Mateu e Isidro Colomer, Beneficiados. Melchor Cusidó, Capellán de las Hermanitas de los Ancianos.

Otras Parroquias: José M.ª Alomá, Regente de la Purísima Concepción.
Alejo Rigol, Ecónomo de la Santísima Trinidad.
José de Plandolit, Ecónomo de San Vicente de Junqueras y Encargado de Sant Juliá de Altura.
Juan Bonet, Coadjutor de San Vicente de Junqueras.
Juan Sardá, Ecónomo de Nuestra Señora de Gracia.
Luis Bros, Ecónomo de Santa María de Barbará.
José M.ª García, Ecónomo de Santa Perpetua de la Moguda.
Pedro Roca, Ecónomo de San Salvador de Polinyá.
Miguel Casabella, Ecónomo de San Esteban de Ripollet.
Juan Clerch, Ecónomo de San Quirze.
Miguel Pié, Párroco de San Martín de Sardañola.
Jerónimo Reixach, Coadjutor de San Martín de Sardañola.
José M.ª Esteve, Párroco de San Esteban de Castellar y Encargado de Sant Feliu del Recó.
Antonio Artigas, Ecónomo de Sentmenat.

RELIGIOSOS

Escolapios: Juan Profitós, Rector; Enrique Murt, Marcelino Canals, José Careta, José Baburés, Mariá Prat, Ricardo Rey, Rafael Marimón,

José M.ª Tous, Juan A. Soler, José M.ª Vallespir, Enrique Dordal, Francisco Cubells y H. Próspero Tribó.

Hijos del Inmaculado Corazón de María: José M.ª Nolla, Superior; Juan Gorgués, Jaime M.ª Torras, Jesús M.ª Company, Elías Mateu, José M.ª Girabal, Luis Serra, H. José Rosell, H. Manuel M.ª Alegre, y H. Isidro Martínez.

Hermanos Maristas: H. Miguel Echevarría, H. León Vidal, H. Carlos Víctor y H. Eustaquio.

AUTORIDADES

José M.ª Marcet, Alcalde de Sabadell; Miguel Sala, Pablo M.ª Llonch, Joaquín Sallarés, Joaquín Taulé, José Sanmiquel y Pedro Guarch, Tenientes de alcalde. Esteban Font, Pedro Riba, Santiago Figueras, José Abelló, José Rotés, Andrés Grau, Andrés Flaqué, Marcos Griera, y Ramón Masoliver, Regidores.

Pedro Pascual, Secretario del Ayuntamiento de Sabadell.

José M.ª Saura, Juez de Primera Instancia.

Joaquín de Sarriera, Juez Municipal.

Juan Peña, Secretario del Juzgado Municipal.

Miguel Angel Palella, Fiscal Municipal.

Juan Montllor, Cronista Honorario de la Ciudad.

Ernesto Mateu, Archivero Cronista de la Ciudad.

Pedro Rovira, Alcalde de Santa Perpetua de la Moguda.

J. Duatis, Secretario de Santa Perpetua de la Moguda.

Juan Roca, Alcalde de Ripollet.

Francisco Dubá, Alcalde de Sardañola.

José Vilardell, Alcalde de Santa María de Barbará.

Santos Moreno, Secretario de Santa María de Barbará.

Sebastián Tenas, Alcalde de Polinyá.

José Permanyer, Alcalde de Sentmenat.

Gabriel Viñas, Alcalde de Castellar.

José Puig, Alcalde de San Quirze.

ASOCIACIONES PARROQUIALES

De San Félix: José Farriol, Jesús Farrés, Jaime Oriach, Felío Renau, de Acción Católica, Hombres. Tomás Casañas y Antonio Figaró, de A. C., Jóvenes. Francisco Casañas y Pablo Masague, de la Liga de Perseverancia. Miguel Soley y Mateo Llorens, de la Schola Cantorum. Pedro Garriga y Antonio Capmany, de la Cofradía Eucarística «Minerva». Esteban Pujol y Antonio Alsina, de las Conferencias de San Vicente de Paúl. José Torreguitart y Jaime Truyols, de la Adoración Nocturna. Luis Mas y Narciso Giralt, de la Congregación de la Purísima Sangre. Francisco Torruella y Félix Ferrán, de la Cofradía del Rosario. Alfonso Pareja, Simón Alfara, Hermenegildo Martí y Antonio Astals, de la Congregación Mariana. Jaime Virgili y Pedro Elías, de la Obra Interparroquial de Perseverancia. Amadeo Rossell y Juan Ballester, de la Comarcal de A.C., J. Josefa Brutau de Garriga, María Valls y F. Catalá de Rovira, de A.C., Mujeres. Carmen Llobet, Rita Sánchez y Rosa Dalmases, de A. C., de J. Femenina. Irene Argemí de Comas, Rosa Grau y Josefa Miró Vda. Colomer, de las Conferencias de San Vicente de Paúl. María Genís de Pont, María Dolores Durán, Mercedes Camps de Sallarés, del Ropero de las Conferencias de San Vicente de Paúl. Herminia Salas, Teresa Vidal, Rosa Serra y Carmen Guri de Casañas, del Ropero de Culto. María Salas, Irene Elías y María Iglesias, de la Obra de los Ejercicios Espirituales. Pepita Casanovas, del Apostolado de la Oración. Mercedes Llagostera, de las Marías del Sagrario. Antonia Formosa, Encarnación Ribas y Montserrat Brunet, de la Congregación de la Doctrina Cristiana. Providencia Feliubadaló, María Teresa Brutau y Montserrat Sallarés, de la Asociación de Hijas de María. Rosa Roca y Teresa Estop, de la Archicofradía Teresiana. Francisca Rius, Directora del Colegio de Nuestra Señora de la Salud; Paulina Gumbert y Alicia Oliver, del mismo Colegio.

De la Purísima Concepción: Luis Molins Voltá y Juan Sanmiquel, de la Obra Parroquial. Pablo M.ª Llonch y Jaime Busqué, de Acción Católica, Hombres. José Ramos y José Brunet, de A. C., Jóvenes. Pedro Arús y Rafael Puigmartí, de las Conferencias de San Vicente de Paúl. Ramón Garriga y Miguel Saus, de la Liga de Perseverancia. Salvador Burgarolas y Salvador Comadrán, de la Congregación de la Buena Muerte.

De la Santísima Trinidad: Juan Morral, y Juan Parera, de Acción Católica, Hombres. Ramón Mallofré, Mariano Subirana, Vicente Ferrán, Juan Bach y Juan Sastre de A. C., Jóvenes

De San Vicente de Junqueras: José Camps, José Carreras, Antonio Llurba, Manuel Guerrero, Juan Fargas y Antonio Ruíz, de Acción Católica. José Farré, José Palau, José Puigmartí y Francisco Playá, de la Congregación de Jesús Crucificado.

De Nuestra Señora de Gracia: Modesto Alfara y José Enrich, de Acción Católica, Jóvenes. Joaquín Gil y Francisco Rovira, de las Conferencias de San Vicente de Paúl. Felío Font, José Dumenjó, Feliciano Mateos y José Alfara, de la Pía Unión del Santo Cristo.

ENTIDADES DE SABADELL

Luis Carreras, Pbro., Consiliario de la Academia Católica.
Ernesto Abelló, Presidente de la Academia Católica.
Manuel Buxeda, Presidente del Gremio de Fabricantes.
Juan Arús, Secretario de la Cámara Oficial de Comercio e Industria.
Francisco Tiana, Secretario del Colegio Of. de Agentes Comerciales.
Félix Turull, Presidente de la Cámara Ofic. de la Propiedad Urbana.
Jesús Led, Decano del Colegio de Notarios.
Gabriel Casals, Decano del Colegio de Abogados.
Felío Gambús, Decano del Colegio de Procuradores.
Rosendo Güell, Decano del Colegio de Médicos.

Juan Comas, Decano del Colegio de Farmacéuticos.
Clemente Farrás, Decano del Colegio de Veterinarios.
Félix Griera, Consejero de la Caja de Ahorros.
Fernando Casablancas, Consejero del Banco de Sabadell.
Domingo Codina Fatjó, Director de la Escuela Industrial.
Juan Farell, Secretario de la Escuela Industrial.
Miguel Crusafont, Director de la Fundación Bosch y Cardellach.
Juan Cirera, Presidente de la Asamblea Local de la Cruz Roja.
Antonio Griera, Secretario de la Academia de Bellas Artes.
Juan Morral, Presidente del Círculo Sabadellés.
Camilo Lluch, Presidente del Centro Excursionista del Vallés.
Angel Casas, Presidente del Centro Excursionista Sabadell.
Miguel Sala, Presidente del Centro de Deportes.
Luis Mas, Director del Museo de la Ciudad.
Norberto Marín, del Gremio de Tocineros.
Lorenzo Bosch, del Gremio de Contratistas de Obras.
Narciso Puig, del Gremio de Industriales de la Madera.
Antonio Sobrepera, del Gremio de Abastecedores.
Esteban Reixach, del Gremio de Lampistas y Electricistas.
Manuel de Cendra, del Sindicato de Metales.
Pedro Pou, del Sindicato de la Madera.
Antonio Tarruell, del Sindicato de Industrias Químicas.
Mateo Abella, de Sindicatos Varios.
Emilio Lladós, del Sindicato Textil.
Ramón Miralles y Carlos Puig, de la Agrupación Cultural Folklórica.
Ramón Masoliver, Jefe de la Obra Sindical Educación y Descanso.
Juan Uyá, Presidente del «Orfeó de Sabadell».
Manuel Giner, Presidente de la Sociedad Coral La Industrial.
José Mas Gómez, Presidente de la Agrupación Coral Talía.

II

ASSISTENTS QUE OCUPAVEN LLOC EN EL RECINTE OFICIAL

Emm. Dr. Manuel Arce Ochotorena, Cardenal Arquebisbe de Tarragona.

Excm. Mons. Gaietà Cicognani, Nunci Apostòlic de S. S. a Espanya.

Excm. i Rvdm. Dr. Gregori Modrego Casaus, Bisbe de Barcelona.

Ilhm. Dr. Josep Morera, Vicari General de la Diòcesi.

Rvdm. Dom Aureli M.ª Escarré, Abat de Montserrat.

Molt Ilustres Srs. Canonges de la Seu: Dr. Marià Vilaseca, Dr. Francesc Faura, Dr. Joan Serra, Dr. Lluís Urpí i Dr. Cebrià Montserrat.

Rvnd. Sr. Josep M.ª Vàzquez, Arxiprest.

Rvnd. Sr. Josep M.ª Alomà, Regent de la Puríssima Concepció.

Rvnd. Sr. Aleix Rigol, Ecónom de la Santíssima Trinitat.

Rvnd. Sr. Josep de Plandolit, Ecònom de Sant Vicenç de Jonqueres.

Rvnd. Sr. Joan Sardà, Ecònom de la Mare de Déu de Gràcia.

Rvnd. Sr. Ernest Mateu, Capellà del Santuari.

Rvnd. Sr. Lluís Carreras, Consiliari de l'Acadèmia Catòlica.

Rvnd. P. Joan Profitós, Rector de l'Escola Pia.

Rvnd. P. Josep M.ª Nolla, Superior dels P. P. Missioners C. M. F.

Rvnd. Sr. Quirze Estop, Catedràtic del Seminari.

Rvnd. Sr. Camil Geis, Mestre Organista.

Rvnd. P. Enric Dordal, Escolapi.

Rvnd. P. Francesc Cubells, Escolapi.

Rvnd. Sr. Josep Castelltort, Arxiprest de Terrassa.

Rvnd. P. Miquel Altisent, Escolapi, Delegat diocesà de les Scholæ Cantorum.

Ilhtre. Rvnd. Sr. Josep Casals, Rector del Seminari Conciliar.

Rvnd. P. Càndid Mazon, Provincial de la Companyia de Jesús.

Rvnd. Sr. Joan Clerch, Ecònom de Sant Quirze.

Rvnd. Sr. Lluís Bros, Ecònom de Barbarà.

Rvnd. Sr. Miquel Pié, Rector de Sardanyola.

Rvnd. Sr. Josep M.ª Garcia, Ecònom de Santa Perpètua de la Moguda.

Rvnd. Sr. Pere Roca, Ecònom de Polinyà.

Rvnd. Sr. Antoni Artigas, Ecònom de Sentmenat.

Rvnd. Sr. Josep M.ª Esteve, Rector de Castellar.

Rvnd. Sr. Miquel Casabella, Ecònom de Ripollet.

Rvnd. Sr. Rosend Artigas, Ecònom de Cunit.

Rvnd. Sr. Joan Peris, Vicari de la Sagrada Família de Barcelona.

Rvnd. Sr. Daniel Salvadó, Mestre de Cerimònies de la Catedral.

Rvnd. Sr. Ramon Gimbert, Sagristà de la Catedral.

Rvnd. Sr. Antoni Batlle, de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat.

Molts altres PP. Escolapis i Missioners C. M. F. i Germans Maristes i de Sant Joan de Déu.

Exm. Sr. Josep Solchaga, Capità General de la IV Regió.

Exm. Sr. Eduard Baeza Alegria, Governador Civil.

Exm. Sr. Conde de Almodóvar, Governador Militar.

Exm. Sr. Frederic Parera, President de l'Audiència Territorial.

Exm. Sr. Antoni M.ª Llopis, President de la Diputació Provincial.

Moltes altres autoritats provincials.

Ilhtre. Sr. Josep M.ª Marcet, Alcalde de Sabadell.

Senyors Tinents d'Alcalde: Miquel Sala, Joaquim Taulé, Pere Guarch i Josep Sanmiquel.

Senyors Regidors: Esteve Font, Pere Riba, Santiago Figueras, Josep Abelló, Josep Rotés, Andreu Grau, Andreu Flaqué, Marc Griera i Ramon Masoliver.

Sr. Pere Pascual, Secretari de la Corporació Municipal.

Moltes altres autoritats del Municipi.

Senyors de la Junta Administrativa del Santuari: Joan Comas, Pau M.ª Llonch, Ezequiel Estruch Serrabogunyà i Ramon Pujol.

Senyors de la Junta Directiva del Gremi de Fabricants: Manuel Buxeda, President; Gabriel Cirera, Francesc Casas, Josep Ribé, Miquel Vives, Miquel Barella, Feliu Sampere, Joan Prats, Josep Buxó, i el Secretari del Foment del Treball Nacional Sr. Pere Gual i Villalbí.

Senyors representants de l'Acadèmia Catòlica: Ernest Abelló, President; Ramon Picart, Esteve Pujol i Joan Morral.

Sr. Josep Puig, Alcalde de Sant Quirze.

Sr. Josep Vilardell, Alcalde de Barberà.

Sr. Francesc Dubà, Alcalde de Sardanyola.

Sr. Pere Rovira, Alcalde de Santa Perpètua de la Moguda.

Sr. Sebastià Tenas, Alcalde de Polinyà.

Sr. Josep Permanyer, Alcalde de Sentmenat.

Sr. Gabriel Viñas, Alcalde de Castellar.

Sr. Josep Roca, Alcalde de Ripollet.

Sr. Miquel Sanllehi, President de la Schola Cantorum.

Sr. Josep Farriol, President d'Acció Catòlica.

Sr. Jaume Virgili, President de l'Obra Interparroquial de Perseverància.

Sr. Joan Llonch, Secretari del Banc de Sabadell.

Sr. Joaquim Sallarés, Director de la Caixa d'Estalvis.

Sr. Domènec Codina Fatjó, Director de l'Escola Industrial.

Sr. Josep M.ª Costa, President de la Cambra Oficial del Comerç i de la Indústria.

Sr. Francesc Tiana, President del CoHegi Oficial d'Agents Comercials.

Sr. Gabriel Casals, Degà del CoHegi d'Advocats.

Sr. Jesús Led, Degà del CoHegi de Notaris.

Sr. Feliu Gambús, Degà del CoHegi de Procuradors.

Sr. Miquel Crusafont, Director de la Fundació Bosch i Cardellach.

Sr. Lluís Profitós, Director de la Caixa de Pensions.

Sr. Josep M.ª Núñez, Director de l'Escola Oficial de Comerç.

Sr. Feliu Turull, President de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana.

Sr. Joan Cirera, President de l'Assemblea Local de la Creu Roja.

Sr. Joan Montllor, Cronista Honorari de la Ciutat.

Sr. Lluís Mas, Director del Museu de la Ciutat.

Sr. Antoni Vila i Arrufat, Mestre Pintor.

Sr. Josep Vila, Arquitecte.

Sr. Ramon Sunyer, Mestre Orfebre.

Sr. Camil Fàbregas, escultor.

TAULA

Els orígens de la Salut

L'Arragona de la Via romana 11
L'ermita de Sant Iscle, assenyala el bressol de Sabadell . . . 12
L'ermita, «morberia» dels malalts, primera pedra de la Salut . 13
És trobada la Font veritable de la Salut 15
L'ermita de la Mare de Déu de la Font de la Salut 17
«... la festa de Nostra Senyora de la Salut de Sant Iscle sia feta lo segon diumenge de maig...» 19
La salut de miracle 20
Santuari nou! 22
El Dilluns de l'Aplec 24
Regiment del Santuari 27
L'esplendor de la Salut sorgeix de la cendra 28
Migdia d'un dia llarg de tres segles 30

Les Festes de la Coronació

I. *El dia s'acosta: preparació exterior i interior* 35
II. *Mentre el dia neix...* 39
III. *...també creixia en les ànimes* 43
IV. *El camí de la vida i de la Salut* 49
V. *Migdia d'una Missa d'alba* 51

VI. *Els pelegrins de la Reina* 57
VII. *En els atris del Palau* 61
VIII. *La visió de la Salut* 63
IX. *El Nunci del Vicari de Jesucrist pontifica* 67
X. *A la Salut hi batia el Sol* 75
XI. *«Attentis facultatibus...», el Nunci dóna la Benedicció Papal* . 79
XII. *«Dilata os tuum, et implebo illud»* 83
XIII. *La veu de Roma* 87
XIV. *La Reina del cel és coronada a la Salut de Sabadell* . . . 97
XV. *Del cor del Bisbe al cor de la Ciutat* 103
XVI. *Deo gratias!* 111
XVII. *«Iter para tutum»* 115
XVIII. *«Vostres goigs amb gran plaer—cantarem, Verge Maria...»* . . 119
XIX. *Recolliment de l'hora foscant* 125
XX. *«Nós confiem...»* 133

Cloenda

Ara que ja ha passat 139

Il·lustracions 143

Addenda

I. *La ciutat i la comarca de Sabadell demanen la Coronació de la Mare de Déu de la Salut* 157
II. *Assistents que ocupaven lloc en el recinte oficial* 167

El present llibre «Memorial de la Coronació de la Mare de Déu de la Salut» ha estat redactat pel Reverend Doctor Quirze Estop i Puig, i s'ha acabat d'estampar en els antics obradors de la casa

JOAN SALLENT, SUCR.

el dia vuit de maig, vigília de les festes de l'Aplec de la Mare de Déu de la Salut, el primer després d'ésser coronada.

MCMXLVIII

Fotografies de J. Gusi, P. Grau, J. Monistrol, J. Llobet, Pérez de Rozas i Brangulí.

M.i.G [Sabadell]
INSTITUTO AMATLLER
DE ARTE HISPANICO
19317

